

Přítomnost

ROČNÍK XIII

V PRAZE 17. ČERVNA 1936

ZA KČ 2.—

Z hlubin university

F. PEROUTKA

Kameradschaftsbund a jeho historie

B. H. Z.

Kupoval jste někdy automobil?

Proces proti filmu

OTTO RÁDL

Profesor studentům a — profesorům

PROF. DR. EMIL SVOBODA

Jak se osvědčil vůdce

ZDENĚK SMETÁČEK

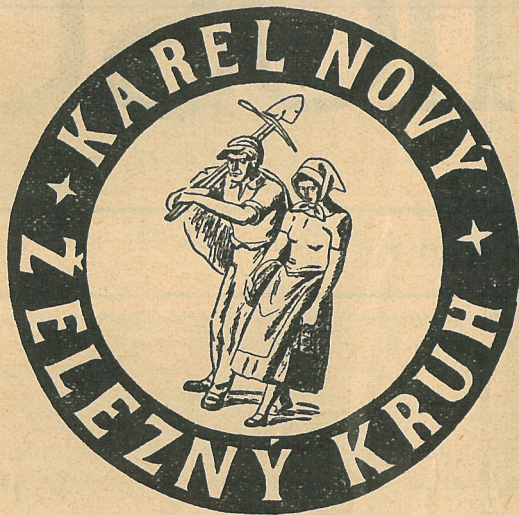
President na Moravě — Krok do říše svobody — Dozvuky k Fénixu
Umění nésti neúspěch — Novináři až naposled — O rodinu v Sovětech — Maturitní idyly
K Borinovu článku o sovětském zemědělství — Korupční případ

Španělsko, Lisabon, Maroko, Kanárské ostrovy
4. 7.-11. 8. Kč 3450.— Touring s Akademickým klubem turistickým

4. 7. Estonská Riviera-Narva Kč 1180.—
(SSSR) 16 dní fak. Moskva - Nordkap - Götta
Kč 2900.— 37 dní Touring s Klub. mezinár. turistiky

III. zájezd Levantem - Palestina - Egypt - Syrie
Kč 1980.— 14.7.-13.8. Touring se Spol. posl. kom.
inž. a Klub dálkové turistiky

Informace: Praha II., Černá 8 - Telefon 440-10

Velkolepá románová trilogie (Samota Křešín, Ve víchru a Tvář v tvář) z prostředí předválečného a válečného venkova, kde prostí lidé bojují o právo na život, lásku a svobodu. Cena každého dílu 25 Kč, váz. 35 Kč. U knihkupců a v Melantrichu.

F. X. ŠALDA

Mácha snivec i buřič

Tato slavnostní přednáška, kterou uvedl F. X. Šalda pamětní večer Máchův v Národním divadle, je nejlépeším portretem velikého otce našeho básnictví. Podrobné studium zjevu Máchova i dobového prostředí obráží se v každé větě, která vytesává neznámou tvář básníkovu do definitivní podoby básnického genia. Šalda shrnul všechny své pronikavé poznatky do uceleného obrazu, který zůstane nejautentičtější studií o Máchovi, vystihující význam Máchův v rodopisu české poesie a zároveň dosvědčující zralé mistrovství Šaldova umění literární charakteristiky. Každý citel Máchův, každý čtenář Šaldův musí mít tuto památnou řeč, v níž spolu hovoří přes dálku století dva rovnocenní básničtí duchové naší literatury.

Cena pletně vypravené knížky 8 Kč

U KNIHKUPCŮ

MELANTRICH a. s.

l é k a ř i

Odborný lékař pro porodnictví a pro nemoci žen **MUDr. K. STEINBACH**
PRAHA II., Havlíčkovovo náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-13

KLUB PŘÍTOMNOST

sekretariát a klubovní místnost v Praze XI., budova
Všeobecného penzijního ústavu (vých. vchod), tel. 355-33

Pravidelné debatní večery ve středu v 19.30 hod.

Večer koná se na Barrandově.

Referuje 17. VI. dr. Jaromír Kopecký:

Malá Dohoda po bukureštské manifestaci

Tento večer jest v letošní sezoně posledním
a podzimní program bude zahájen jako obvykle koncem září

V těchto dnech vyšla ve sbírce Úvah a přednášek Klubu Přítomnosti jako druhá publikace přednáška pražského německého spisovatele a žurnalisty Waltera Tschuppika „Německo 1929—1936 a Československo“. Klub se rozhodl k publikování tohoto projevu zvláště z toho důvodu, ježto jej pokládá za mimořádně hodnotný příspěvek ke studiu a poznávání podstaty pangermanismu. Tento zjev, jímž se musí Evropa, a v ní zvláště my, stále zabývat, není domácí literaturou s žádoucí soustavností a znalostí sledován. Pokud hitlerovský převrat a režim podnítil soustředěnější zájem o vývoj německé politiky, byly a jsou to povětšinou studie, z nichž cítíte při plném porozumění pro hluboký odpor k různým údllostem odraz osobně utrpěného příkoří a byť pochopitelně zaujatosti. Tschuppikova brožura

tímto příznakem netrpí, neboť, jak o něm praví jeho překladatel Fr. Heller v předmluvě ke knize Mrtví vstávají z hrobu, „není s oně rasou, kterou považuje hitlerismus za dědičného škůdce, nikoliv, je to — abychom se aspoň na okamžik divali na lidi s onoho hlediska, které jest alfou a omegou hitlerismu — arijec tak čistokrevný, že by mnohem lépe než mnohý hitlerovec obstál při zkoumání rodokmenu...“ Také on však odsuzuje nesmlouvavě a drtivě hackenkreuzlerství a jeho výplody, ať tak činí s obecného stanoviska politického, historického, hospodářského, psychologického nebo náboženského. Těchto několik stránek objektivního klidného rozboru a pronikavé bystrosti vydá ve své přehlednosti a jasnosti za celou obštrnou studii. (Vydáno v nakladatelství Fr. Borového, za redakce dr. Jar. Drábka. Cena 4 Kč.)

OBSAH 23. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Čtenáři, redaktor a korupce. — RUDOLF PROCHÁZKA: Kdo by šel s kým. — FRANK WARSCHAUER: Arabové proti Židům. — HENRY C. MCOMAS: Jak se mluví s duchy. — OLGA SRBOVÁ: Mácha a Havlíček v národní tradici. — Z. SMETÁČEK: Jak se osvědčuje vůdcovský princip. — Slovenští komunisté. — Neširně legendy. — Pro důstojníky nemá vláda kdy. — Co jest sport? Dopis F. Peroutkovi.

Přítomnost

za redakci **Ferd. Peroutka**
odpovídá

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.— • Užívání nov. známek povoleno řed. pošt. a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10. I. 1924 • Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Kameradschaftsbund a jeho historie

V Henleinově straně propukla krize. Bývalý národní socialista Kasper byl zbaven funkcí, dr. Antonín Kreissl z Podmokel, M. Smagen a Koffraný z Olomouce a Rasper z Litoměřic byli vyloučeni ze strany, proti poslanci Liebloví a Rudolfovi Brehmovi zahájeno disciplinární řízení. Tím je československá veřejnost znovu upozorňována na tak řečený *Kameradschaftsbund*, jehož jméno se opět a opět vynořuje v hovorech o straně sudetských Němců. Zdá se, že znenáhla dosáhne téměř mystického významu. V souvislosti s nynější krizí se tvrdí v Henleinově straně, že většina známých opatření je na obranu proti „spiknutí“ tak zvané družiny kolem časopisu „Aufbruch“ proti přívržencům *Kameradschaftsbundu*. Cílem spiknutí prý bylo vytlačit přívržence *Kameradschaftsbundu* z vedení Henleinovy strany a nahradit je skupinou „Aufbruchu“ — prý radikálnější. Nyní i dříve se podnikaly často útoky na Konrada Henleina a jeho stranu pro *Kameradschaftsbund*. Vytýkalo se především, že stranu ovládá diktátorsky několik přívrženců *Kameradschaftsbundu* a že i sám Konrad Henlein podlehl zcela jejich vlivu. Napadení se bránili prohlášením, že sice kdysi existoval *Kameradschaftsbund*, že to byla však jednak organizace zcela legální, zřízená a vedená podle zákonů, jednak že byla rozpuštěna už v roce 1934.

Máme za to, že je za nynějších poměrů ve veřejném zájmu zjednatí konečně jednou jasně o existenci a činnosti *Kameradschaftsbundu*. Je třeba zjistiti, trvá-li dosud či nikoliv, a zdali opravňuje jeho působení ve straně sudetských Němců útoky, jež se na něj podnikají, a je-li nebezpečím pro stát nebo pro veřejný život v Československu.

Počátky byly ve Vídni.

Musíme začít u profesora Othmara Spanna, rodem Vídeňáka, jež byl do roku 1919 profesorem na brněnské technice a od té doby přednáší na vídeňské universitě sociologii a národní hospodářství. Jeho universalistická nauka o státě má kromě protimarxistické a protiliberalistické tendence tuto základní myšlenku: Demokratický stát má vystřídati stát vedený podle zásady vůdcovské a organizovaný stavovsky. Vedení v tomto státě má vykonávat rovněž „stav“, tak zvaný „státní stav“. Nositelem tohoto státního stavu má býti „vrstva řídicí stát“, kterou je třeba výchovou připravit pro vůdcovství.

Tuto nauku, kterou prof. Spann rozvinul v přednáškách i knihách, buduje dále jeho žák dr. Walter Heinrich. Narodil se r. 1902 v Boru v českolipském okrese, studoval ve Vídni, kde se také habilitoval, a vyučuje společně s profesorem Spannem na vídeňské universitě jako soukromý docent s titulem mimořádného profesora. Spann i Walter Heinrich jsou smýšlením blíže národnímu socialismu nežli rakouské autoritativní soustavě, kterou odmítají ze-

jména proto, že prý zneužila jejich stavovské ideje k „masopustní legraci“. Zvláště Heinrich udržoval dlouho intimní styky s říšskoněmeckým národním socialismem, zejména s pruským ministerským předsedou Göringem, vyučoval i delší dobu na národně socialistickém stavovském ústavě v Düsseldorfu, k němuž dal popud Göring. Později se však tyto styky zkalily a lze říci, že radikální část národně socialistického hnutí odmítá rozhodně Spannovy nauky. Přesto jsou dalekosáhlé obdoby mezi spannovskými naukami a národním socialismem.

Wandervogel.

Mezi sudetskými Němci mělo, jak známo, po válce velkou úlohu hnutí mládeže. Zejména *Bund deutscher Wandervogel* měl v letech 1919 až 1925 v německých sudetských krajích opravdu zlatý věk. Hlásilo se k němu mnoho tisíc přívrženců. *Bund deutscher Wandervogel* se dělil na několik krajů, z nichž tak zvaný *Nordkreis* se vztahoval na Liberecko, Frýdlantsko, Tanvaldsko a j. Vůdcem tohoto kraje byl architekt Heinz Rutha, usazený v Lázních Kundraticích; podle něho se tento kraj nazýval *Ruthův kraj* (*Rutha-Kreis*).

Heinz Rutha shromáždil záhy těsně kolem sebe ze svého kraje ty, jež považoval za „nejlepší hlavy“. K nim patřil také českolipský Walter Heinrich, jenž byl už tehdy nadšený přívrženec Othmara Spanna. K nim patřili dále Walter Brand, Sebekowsky, Köllner, Kurt Eckert, Rohn a Konrad Henlein, vesměs lidé, kteří pocházeli z okresů severního kraje, a déle či kratěji byli členy *Bundu deutscher Wandervogel*. To platí také o Konradu Henleinovi, který byl tehdy ještě učitelem tělocviku a úředníkem v Rychnově u Jablonce.

Heinz Rutha a Walter Heinrich si neumínili nic menšího, nežli vytvořiti z mladých lidí, kteří se shromáždili okolo nich, onu „vrstvu řídicí stát“, jež bude povolána podle nauk jejich mistra Othmara Spanna vésti budoucí stát. Kromě Heinricha studovali i Brand, Rohn a Eckert několik semestrů ve Vídni a navštěvovali přednášky a semináře Othmara Spanna. Pevnější útvar dostal kroužek mladých lidí, utvořený Ruthou a Heinrichem v tak zvaném Pracovním kroužku pro společenské vědy (*Arbeitskreis für Gesellschaftswissenschaften*), který byl zřízen roku 1926 v Liberci. Za dva roky charakterisoval Heinz Rutha toto společenství takto:

„To je právě tvořivé v novém průlomů, že se semkli a své rozdělené vůle sjednotili v jedinou, lidé dozrávající a zrali z různých oborů z vlastního poznatku, že sami dokážou jen dílo zlomkové. Toto sjednocení je už v základech. Jestliže se podařilo za dvě léta, co trvá „Pracovní kroužek pro vědy společenské“, získati rozličné lidi, kteří se nezávisle na sobě ve svém oboru probíjeli k vedoucím místům, kteří snad před touto dobou o sobě slyšeli, ale chovali se k sobě spíše skepticky, jestliže se podařilo tyto lidi vzájemně zavázati, aby spolu uzavírali dobrovolné úmluvy a aby tyto úmluvy zachovávali, i když sahají na zájmy vlastní skupiny, je už to znakem osobní obětavosti a státnického myšlenkového společenství.“

Z nejdůležitějších etap ve vývoji Pracovního kroužku pro vědy společenské je schůzka v Krupce na zámku Heinrichsrub, kde přednášeli Walter Heinrich, Heinz Rutha a známý nacionální socialista dr. Kurt Hildebrandt z Berlína. Přednášky byly vydány v brožůře „První posice“ (Die erste Position), kterou mohl získati jen omezený okruh osob. Na této schůzce mluvili také Konrad Henlein, Ernst Kundt, dr. Walter Brand a jiní.

Vznik Kameradschaftsbundu.

V roce 1929 měl Pracovní kroužek asi 400 členů v Československu, Rakousku, Sedmíhradech a Německu. Jeho tajemníkem byl dr. Ernst Tscherne, jenž nyní řídí Turnzeitung, orgán turnéřského svazu (Deutscher Turnverband). Tehdy byl Arbeitskreis für Gesellschaftswissenschaften změněn v tak zvaný Kameradschaftsbund für gesellschaftswissenschaftliche Bildung (Kamarádský svaz pro vzdělání ve společenských vědách), úředně ohlášený spolek se stanovami. Kameradschaftsbund vedli Rutha a Heinrich a později k nim přistoupil jako další vedoucí člen zejména dr. Walter Brand. Hlavním jeho účelem byla i pak propagace a praktické uskutečňování spannovských nauk. Pořádal sjezdy a vzdělávací tábory a kromě činnosti veřejné, kontrolované úřady, rozvíjel už tehdy silnou práci proti existenci Československa. Od roku 1930 vydával Kameradschaftsbund list „Die junge Front“, z něhož se dají zcela snadno vyčísti cíle Kameradschaftsbundu. Snažil se vysílati své členy, právě jako představitele „vrstvy řídicí stát“, do různých sudetských stran, politických, kulturních a sportovních svazů, kde se měli propracovávat k funkcím co možná nejvyšším. Tímto způsobem se mělo umožniti semknutí veškerého sudetského Německa v jednotný kmen. Tento kmen však, který by byl veden příslušníky Kameradschaftsbundu jako „vrstvy řídicí stát“, měl pak býti vtělen do nové velkoněmecké říše jako organický člen pod znakem „českého lva“ s německým Rakouskem stejně organizovaným. Nová velkoněmecká říše je konečný cíl spannovských nauk. Co dodal Kameradschaftsbund spannovským naukám, byla tehdy především idea „svérázného kmene“, organizovaného stavovskými a vedeného podle zásady vůdcovské, který se měl státi částí tak řečené „Říše“.

Kdo náležel tehdy k vedoucím členům Kameradschaftsbundu, vyplývá jasně ze seznamu spolupracovníků listu „Die junge Front“: dr. Kurt Eckert, Heinrich Eisert, dr. Walter Heinrich, Konrad Henlein, Georg Hois, dr. Krutta, Oskar Kuhn, Hjalmar Kutzleb, Ernst Niekisch, architekt Heinrich Rutha, dr. Sander, Rudolf Sandner, dr. W. Sebekowsky, inž. Rudolf Thume a Eduard Kaiser. Později k nim přistoupili zejména Gottfried Ehrhardt a Friedrich Bürger, Franz Künzel, Ernst Kundt, dr. Hans Neuwirth, dr. Köllner, K. H. Frank, inž. Karmasin, dr. Preibsch, Erich Kittel, dr. Ernst Tscherne, Skomarowsky, Walter Rohn a jiní. Je vidět, že už v tomto dřívějším Kameradschaftsbundu bychom našli téměř celé nynější náčelnictvo strany sudetských Němců.

Když vůdce v Německu, tedy i u nás.

Na podzim roku 1933, když po Hitlerově příchodu k moci i v politice sudetských Němců zrála rozhodnutí největšího dosahu, domníval se i Kameradschaftsbund, že nadešel čas, kdy se provedou zá-

měry, jež připravoval po léta soustavným školením. V hakenkrajclerské straně, jež tušila nebezpečí, že bude rozpuštěna, vynořil se plán spojití sudetské strany v tak zvané Volksfront a kromě toho utvořit tak zvaný Volksrat, který by se stal mimoparlamentní vedoucí instancí pro veškeré politické i nepolitické sudetské Německo. Tehdy vystoupil Kameradschaftsbund, zastoupený drem Walterem Brandem, který byl rovněž tehdy činný ve svazu turnéřů, s požadavkem, aby jeho člen Konrad Henlein jako prezident Volksratu převzal úlohu kmenového vůdce (Stammesführer). Že volba Kameradschaftsbundu padla zrovna na Konrada Henleina, má příčinu v tom, že se v krátké poměrně době propracoval k jakési vůdcovské úloze v turnéřském svazu, kde byl svazovým náčelníkem. Tato funkce mu dopomohla k neobyklé popularitě, zejména po žateckém sjezdu, takže ho považovali za schopna, aby převzal vůdcovství i sudetského Německa.

Tento záměr přivrženců Kameradschaftsbundu byl zmařen tím, že jednání o Volksfront a o Volksrat ztroskotala, straně německých nacionalů byla zastavena činnost a nacionálsocialistická strana rozpuštěna. Místo toho se vynořil návrh na „Sudetendeutsche Heimatfront“, kterou založil Konrad Henlein svým svoláním z 1. října 1933.

Do vedení své Heimatfronty povolal Konrad Henlein výlučně příslušníky Kameradschaftsbundu. S počátku se totiž nezamýšlelo zakládati novou stranu, byl spíše úmysl uskutečniti ony staré myšlenky o „svérázném kmeni“ a „vrstvě řídicí stát“, čili sjednotit kmen sudetských Němců pod vedením příslušníků Kameradschaftsbundu a vykonati přípravy, aby se stal částí velkoněmeckého imperia. Zde a toliko zde tkví kořeny henleinovských snah totalitních a jeho boje se všemi ostatními stranami sudetských Němců.

Loyalita vůči československému státu a Čechům, kterou Henlein a jeho strana od počátku tolik zdůrazňovali, lze vysvětliti předně tím, že henleinovci hlavně a za každou cenu chtěli zabrániti rozpuštění Heimatfronty, aby mohli provésti své dalekosáhlé záměry, za druhé však i úlohou, kterou přiřkli části Československa, obývané Čechy, až se uskuteční jejich plány. Až budou kraje sudetských Němců přivtěleny velkoněmecké říši, má se státi česká část jakýmsi lénem, jež by podléhalo německé svrchovanosti, ale dostalo by jistou možnost vlastního života.

Když vznikla Sudetendeutsche Heimatfront, vynořovalo se v české veřejnosti téma „Kameradschaftsbund“. Když byly objeveny těsné souvislosti mezi touto organizací a nově utvořenou SHF a když později v listopadu 1933 byli zatčeni Walter Brand, Sebekowsky, Oskar Kuhn, uznalo se po jejich propuštění v únoru 1934, že bude lépe rozpustiti dobrovolné Kameradschaftsbund, aby neohrožoval nerušený rozvoj Heimatfronty. Na těsné soudržnosti tehdejších přivrženců Kameradschaftsbundu a nynějších členů náčelnictva strany sudetských Němců nezměnilo toto taktické opatření ovšem ani zbla.

Na jaře 1935 se cítila strana sudetských Němců už neobyčejně bezpečna a ztratila strach ze zákazu vlivem zřejmé přízně, již se těšila u některých českých stran. Tehdy viděla vhodnou chvíli, aby probudila k novému životu starý Kameradschaftsbund, který ve skutečnosti nikdy nezánikl a zejména v době, kdy

formálně neexistoval, nedal umlknouti stykům se zahraničními členy. V únoru 1935 se konala v lázních Oldřichově na severní Moravě mimořádná schůze členů svazu, v níž byly usneseny nové stanovy a Kameradschaftsbund přijal název „Bund für politische und gesellschaftswissenschaftliche Bildung und Erziehung“ (Svaz pro vzdělání a výchovu v politice a společenských vědách).

Jde tu rozhodně o tajný spolek, jehož existence a činnost se přísně tají před veřejností a úřady, jak plyne z úvodu a § 8 stanov. Když se v lednu 1936 vynořily jisté náznaky o oldřichovské schůzi a nových stanovách Kameradschaftsbundu, zavládla ve vedení Henleinovy strany panická nálada a většina materiálu byla dopravena do „bezpečí“.

V organizaci Kameradschaftsbundu je třeba rozlišovati:

1. „Vedení svazu“ (Die Bundesführung), jež tvoří 15 členů, z nichž 5 bydlí stále v Rakousku a 2 v Německu.

2. „Užší kruh“ (Der engere Kreis), v němž jsou ostatní vedoucí členové, kteří však nepatří k vedení svazu.

3. „Širší kruh“ (Der weitere Kreis), k němuž patří všichni ostatní členové.

Ve vedení svazu sedí těchto osm sudetských Němců: Walter Brand, Hans Neuwirth, Oskar Kuhn, Friedrich Köllner, Wilhelm Sebekowsky, Heinrich Rutha, Franz May, Ernst Kundt. Užšímu kruhu patří z československých členů Kameradschaftsbundu kromě zmíněných členů vedení ještě tyto osoby: Franz Künzel, Karl Hermann Frank, Werner Pohl, Arthur Vogt, Robert Hetz, Kurt Oberdorfer, Ernst Tscherne, Rudolf Schicketanz, Wilhelm Rümmler, Richard Lammel, Wilhelm Brandner, Hans Butschek, Anton Sandner, Walter Rohn, Heinrich Ettinger, Eduard Schmued a Anton Müller. Jak vidět: kdokoliv hraje ve straně sudetských Němců nějakou úlohu, je příslušníkem Kameradschaftsbundu.

Činnost Kameradschaftsbundu má dvě větve: jednak vykonává naprostou diktaturu uvnitř strany, jednak udržuje politické styky se zahraničím, s Rakouskem a Německem.

O vnitřně stranické diktatuře Kameradschaftsbundu se už toho napsalo tolik, zejména kdysi v souvislosti s případem Nentwichovým, že tu není už třeba pouštět se do těchto věcí. Je jisté, že ve straně sudetských Němců vládne naprostá vůle Kameradschaftsbundu, jak plyne už z toho, že všichni vedoucí lidé strany k němu náležejí. Do čela Kameradschaftsbundu se vyvíhnuv v poslední době zvláště dr. Walter Brand, jenž má naprostý osobní vliv na Konrada Henleina. Za zmínku stojí, že se diktatuře Kameradschaftsbundu protíví zejména tak zvaná družina Aufbruchu („Aufbruch“-Kreis), jež dříve vydávala list „Aufbruch“, zakázaný úředně v létě 1935. Této skupině se podařilo, jak vyšlo najevo za nynější krise strany, zmocnit se listu „Die junge Front“, jež vydával dříve Kameradschaftsbund, a který teď hlásá ideje přívrženců „Aufbruchu“. Už před parlamentními volbami v květnu 1935 vedla družina „Aufbruchu“ rozhořčený boj proti přívržencům Kameradschaftsbundu, ačkoliv se zasazovala o volbu Henleinovy strany. Útoky, které se podnikají nyní v „Rundschau“ proti družině „Aufbruchu“, a jež postihují jen malý výsek krise strany sudetských Němců, jsou toliko pokusem denunciovati úřadům tohoto

protivníka nepříjemného Kameradschaftsbundu. Právě tak se zbavil v říjnu 1933 Kameradschaftsbund nebezpečné soutěže skupiny „Bereitschaft“, sdružené kolem Patscheidera a Fuchse denunciací, jejímž důsledkem byl pak proces Patscheiderův.

Důležitější než vnitřně politická činnost Kameradschaftsbundu je jeho působnost zahraničně politická, která je v těsné blízkosti se skutkovou podstatou velezrady. Tato působnost je především v rukou dra Waltera Branda, dra Köllnera, dra Neuwirtha a Oskara Khuna. Záleží ve snaze zjednatí co nejužší spojení mezi sudetskými přívrženci Kameradschaftsbundu a stejně smýšlejícími osobnostmi v Rakousku a Německu. Tímto způsobem se mají také mobilisovati pro stranu sudetských Němců zahraniční peníze.

Vztahy Kameradschaftsbundu a tím Henleinovy strany k nacionálnímu socialismu nejsou naprosto bez mráčků. Je totiž známo, že radikální nacionální socialisté odmítají nauky Othmara Spanna jako „intelektuální třídní boj“ a staví se nepřívznivě i k onomu „separatismu sudetských Němců“, který hodlá přičleniti sudetské Německo velkoněmeckému imperiu jako „svěrázný kmen“, tedy s jistou samostatností. Velmi odmítavě soudí dnes o přívržencích Kameradschaftsbundu i sudetští emigranti, kteří zastávají v Berlíně vedoucí místa, dr. Viererbl, bývalý redaktor nacionálně socialistického listu „Tag“, dnes redaktor „Völkischer Beobachteru“, Krebs, Jung a Schubert jako členové německého říšského sněmu a úředníci v různých berlínských ministerstvech. Přesto se podařilo straně sudetských Němců získati si mezi nacisty různé přátele a příznivce, zejména dobrými styky některých říšskoněmeckých členů Kameradschaftsbundu s rozličnými místy nacionálně socialistické strany, osobními zákroky Henleina, Köllnera, Neuwirtha, Khuna a jiných v Berlíně i v Mnichově. Z příznivců a přátel je nejdůležitější vůdce německé pracovní fronty a organizační náčelník nacionálně socialistický dr. Ley. Zatím se nedá odhadnouti, do jaké míry byly tyto styky zkaleny nebo přerušeny rozkolem mezi Henleinem a Kasperem.

B. H. Z.

p o z n á m k y

Jak se osvědčil vůdce

Pokus o Henleinovo smíření s Kasperem se skončil neúspěchem. Sudetoněmecká strana vydala v pátek večer oznámení, že nezdár jednání je nepochybně už trvalý. Uvažovali jsme tu minule o tom, jak se osvědčil vůdčovský princip. Uvažujme dnes trochu, jak se osvědčil vůdce.

Pozorujeme-li Henleinovu politiku ve světle nynějších událostí, můžeme ji snad nejlépe označit jako hru na silnou ruku. Ve vůdčovství tohoto muže není nic živelného. Je to mírný a měkký člověk, nikoli rozený velitel. Silně poléhá vlivu svých rádců. Jeho myšlenky se vyznačují pozoruhodnou nejasností a jeho cíle neurčitostí. Je poněkud didaktický a silně moralistický. Nemá politických zkušeností a jeho poměr k lidem je jakoby nepřímý, odvozený. Budí to dojem, jako by byl se stal diktátorem ve své straně nikoli z živelné potřeby nitra, nýbrž pod vlivem knižních pouček. Je to celkem poslušný záček ve škole diktatury. Jeho představy o politice jsou jaksi tklivě sentimentální a špatně se hodí do tvrdosti skutečného života. Byl vnesen vlnou politické konjunktury. Proto nikdy nebude kovářem svého politického osudu, nýbrž více méně jen objektem vnějších událostí. Jeho posice je z daleko větší části výtvořem legendy a podrážděného citu a jen z menší výsledkem vlastní práce. Je to muž, za nímž nestojí žádné zvláštní dílo.

Všetky tyto okolnosti našly dost příležitosti, aby se projevily při sporu s Kasperem. Nejprve nenadálý úder: radikální a nekompromisní prohlášení v „Rundschau“ — čistí se a vylučuje se. Vyloučení se dovídají o svém osudu z novin. Ve vzorné diktatuře by se měla historie na tomto místě skončit. Vůdce promluvil — je rozhodnuto. Ale toto je jen malá diktátorská ohrada ve svobodném prostoru československé demokracie, ohrada, kolem níž nestojí ani Gestapo, ani muži SA, ani muži SS. Proto ti, kteří z ní byli vyhnáni, svobodně běhají kolem a volně vykřikují přes plot své protesty. A volně se ovšem sdílejí o své rozhořčení s lidmi sobě blízkými, kteří se nakonec rozhořčují a protestují rovněž. Jak žalný je úděl vůdce v zemi, kde je dovolena jen palba z rotaček, ale nikoli z pušek a pistolí! Po prvé se vůdce ocitá tváří v tvář vlně vzdoru. A váhá. Táž se svých rádců a nakonec ustupuje. V úředním prohlášení, které se ještě s námahou tváří autoritativně a nekompromisně, dává najevo, že by se s ním dalo mluvit, že by s neměnného diktátorského orakula bylo možno něco slevit.

Zakladatelé Henleinovy strany se domnívali, že našli definitivní formu pro politický život československých Němců. Roztržka je usvědčuje z omylu. Politické vření mezi sudetskými Němci se zřejmě ještě neskončilo. Hledá dále útvar, v jaký by vykristalisovalo.

Jaký smysl, jaký důvod má všechn tento nepokoj? Podíváme-li se zpět na minulé léta, postřehneme snadno, že vůdcím motivem německé politiky v Československu je hledání trvalého poměru k československému státu. Základní myšlenka, z níž hnutí Henleinovo vychází, je tato: hodit na misku politického osudu celou váhu sjednoceného sudetského Německa, opírajícího se mimo to o nynější nacionalistický režim v říši. Jak dlouho může trvat tato nálada? Bude se ještě stupňovat anebo bude již jen klesat?

To závisí na obecné evropské situaci. Vyjde-li Evropa z nynější krize, bude-li čím dál víc jasno, že se udrží mír, a bude-li se možnost válečného řešení odsunovat do neurčita, nastane v německé mysli dříve či později nový zlom. Opadne radikalismus, a Němci budou opět hledat cestu k pozitivní součinnosti, ať už ve formě návratu k dřívějšímu aktivismu anebo ve formě nějakého aktivismu nového. Bude-li se však evropská krize prohlubovat a bude-li se válka blížit, bude se radikální nálada německá buď ještě stupňovat anebo se aspoň změnit ve ztrnulé očekávání, v pasivní odpor a negativismus.

Ale žádná strana, ani toho druhu, jako je sudetoněmecká, nemůže žít jen na účet zahraniční situace. Třebas tato je v její kalkulaci položkou nejdůležitější, jsou tu také drobné otázky denního života, hmotné zájmy stavů, jež jsou ve straně zastoupeny, a všechno to rozmanité, co spadá do oboru vnitřní politiky. I když člověk tu a tam myslí v rozměrech století, žít může jen v rozměrech týdnů a měsíců. Tady je pro stranu nebezpečí, které by mohlo působit zejména tehdy, kdyby ji přestal oživovat zahraniční nepokoj.

Sudetoněmecká strana je totiž typ strany papírové, založené od zeleného stolu, vedené mladými intelektuály podle formulí určité filosofie. Sami vůdci od počátku cítili tuto její slabinu a proto hledali součinnost lidí, kteří přišli zdola a kteří politicky rostli z přímého styku s dělnictvem a se sedláky. Kasper byl jedním z nich. Je jasno, že strana potřebuje nejen lidi, kteří se ukazují jako monstrance, nýbrž také lidových pracovníků. Ti jsou ovšem vzácní, anebo mohou být nebezpeční, jakmile v nich vyrostla nespokojenost a jakmile se cítí odsunuti ústředním vedením. Největší nedostatek této strany je její bezradnost v denní politické práci. Má sice při svých místních organizacích dělnické a rolnické odbočky, ale co tam může lidem víc dát, než obecně povznášející řeči? Tady mají ostatní, politicky zkušenější a na drobnou politickou práci více zvyklé německé strany velkou možnost henleinovcům úspěšně konkurovat. Je ovšem třeba, aby to pochopily také strany československé, neboť žádná německá strana nemůže samostatně dělat úspěšnou politiku. Každá potřebuje naši pomoci. To jen henleinovci mají iluzi, že nás politicky nepotřebují a že mohou být blokem, který by za jistých okolností mohl hrát rozhodující roli.

Strana má, jak víme, tak zvané průmyslnické křídlo. Jeho představiteli jsou dr. Rosche, průmyslník, a dr. Peters, bývalý průmyslnický tajemník. V poslední době jim stojí blízko poslanec Kundt. Toto průmyslnické křídlo hrálo dost dlouho

málo slavnou roli přívěsku. V nynější krizi však jeho význam stoupl a bude patrně stoupat tím víc, čím větší starosti budou straně dělat její finance a čím více budou vysychat anebo bude nebezpečí, že vyschnou, určité zdroje jiné. Každé průmyslnické křídlo ovšem mívá svou politiku. Už povahou zájmů, které zastupuje, bývá víc nakloněno politickému oportunismu než ideologové od zeleného stolu. A nemohlo by se ovšem dobře snašet, aby strana anebo jen někdo ve straně se pokoušel o dělnickou politiku. V tom ohledu byl Kasper průmyslnickému křídlu jistě nepřijemný. Záleželo-li komu na tom, aby se dohoda spíš nepodařila než podařila, byli to jistě pánové Rosche a Peters.

Příhoda s Kasperem je skončena. Jaký je její hlavní politický význam? Nepochybně ten, že posvětila na vnitřní poměry ve straně. Ukázala, že také tuto stranu vedou jen lidé, kteří tvoří skupinky, kteří proti sobě navzájem intrikují, kteří si často nevědí rady. Rozptýlila zkrátka onen nimbos, který jednak obratná propaganda, jednak lidská lehkověrnost nakupily kolem strany a zejména kolem olympských výšin, kde byla hledána hlava vůdce. Není olympských výšin a není nepodmíněné autority.

Zdeněk Smetáček

Z hlubin university

Je náš starý ideál, aby inteligenti se chovali tak, aby nejen svým myšlením a psaním, nýbrž i svým jednáním mohli sloužit za vzor. Mrzí nás, jestliže lze dokázat, že se chovají dětinsky. O profesorech lékařské fakulty jistě nelze pochybovat, že jsou to inteligenti. Poněkud nejistější bychom byli, kdyby někdo nadhodil otázku, zda se někdy nechovají dětinsky. Jestliže ano, co pak můžeme očekávat od obyčejných lidí?

Před nějakou dobou byl soudně ukončen proces, který lékařské fakultě věru nedělal žádnou čest a který snesl dosti podivného materiálu o usuzovacích schopnostech a o nervovém stavu některých jejích členů. Řekneme-li, že tento proces z hlubin university značně připomínal pavlačové ovzduší, známé od přestupkových soudů, kde se soudí temperamntní nájemnice od Vršovce až po Kobylisy, nikterak nepřeháníme. Disciplinární komise napsala obžalovanému docentu T., že „zavdal podnět k událostem, které ohrozily čest a vážnost učitelského sboru lékařské fakulty university Karlovy“. Něco na tom je. Vážnost byla skutečně ohrožena. Nedělá čest universitě, musíme-li na aférky jejích členů pohlížeti s úsměvem. Jiná otázka jest, zda to zaviniil obžalovaný docent.

Snad se čtenáři na tuto aférku ještě pamatují. Několik vzrušených lidiček z lékařské fakulty ji přirovnávalo k travičské aféře Hofrichterově. Bylo to nesmírné přehánění. Hofrichterova aféra skončila smrtí. Aférka, která se vyvinula mezi mimořádným profesorem W. a docentem T., měla za nejvážnější následek ochraptění mimořádného profesora a „intenzivní zrudnutí vchodu do jeho hrtanu“, o čemž však se soud vyjádřil, že „jest notoricky známo, že příznaky vylíčené mohly pocházet z mnoha jiných příčin, tak na př. z nachlazení“. Jestliže vysokoškolský učitel obviní svého kolegu dokonce z vražedného pokusu, jak se stalo, čekali bychom, že aspoň uvede svědectví, stopy a příznaky, o nichž by soud nemusil mluvit se zřejmou ironií.

Samostatní návladnictví, nahlédnuvši do materiálu, zdusilo hned rozčilení zúčastněných a místo žaloby na pokus vraždy podalo žalobu jen na přestupek proti bezpečnosti těla a zdraví. V této redukované a úředně uklidněné formě objevila se věc před soudem a skončila naprostým osvobozením obžalovaného a takovým odůvodněným rozsudkem, že může být pokládán za úplnou rehabilitaci. Vracíme-li se k věci, tedy jen proto, že se zdá, že to profesorskému sboru nestačí a že přemýšlí o novém způsobu, jak se dostat neoblíbenému docentu na kůži. Proč jest tento pán tak neoblíben, nevíme, poněvadž ho neznáme. Pokud slyšíme, jest agráříkem, tedy členem strany, k níž nemáme nijak blízko. Možná, že ti, kdo ho tak povrchně obviňují, mají k nám politicky mnohem blíže. Toto politické rozvrstvení jednajících figur nemůže nám však zabrániti, abychom i v tomto případě neřekli, že se nám nespravedlivost protiví. Nejde přece o boj mezi pravíci a levicí. Jde o to, aby se dostalo spravedlivosti člověku, jenž, jak se zdá, jí velmi potřebuje. Známe vše, čím tento moderní svět přispívá k zhrubnutí a k otupění svědomí. Pokud mohu, budu se vždy bránit těmto účinkům. Ještě nejsem tak stár, abych klidně seděl, když se někomu děje zlá krivda.

Podle udání profesora W. ukládal docent T. o jeho život po celé tři roky hlavně tím způsobem, že mu na koberec lila různé jedovaté látky... Podivné to vraždění, které bez vý-

sledků a bez následků trvá tři roky. Musíme gratulovat ohroženému profesorovi, že úklady tak dlouho trávící tak výtečně přestál. Musíme obdivovat i statečnost, s níž uprostřed oněch úkladů klidně setrval. A zároveň se musíme podívat nad přímo senzáční neohrabaností pachatelovou, který se pokoušel odpravit svého kolegu, universitního profesora lékařství, látkami, které tak hnusně smrděly, že i posluhovače se z toho udělalo špatně. Byl-li to útok, jistě to nelze označit za vzor útoku tajného. Svět je podivný, a jsme ochotni všelichému uvěřit. Nesmí se však na nás na př. chtít, abychom vážně brali obvinění, že jeden lékař pokoušel se druhého otrávit tím pitomým způsobem, že na něho při plném jeho vědomí otevřel plynové kohoutky. To by snad šlo se spícím člověkem nebo s dvouletým dítětem. Sotva to uznáme za vhodný vražedný útok na bdícího, dospělého a učeného muže. A jaké podivné a zahanbující detaily hrály roli v tomto procesu! Lékař, který se dá zavřít do skříně, aby odtamtud pozoroval svého kolegu. Chrapotění pana mimořádného profesora. Tichý krok obžalovaného docenta. „Nápadné zčervenání v krajině genitálií“ slečny preparátorky, které však nezjistil praktický lékař, nýbrž žalující profesor sám. Když obžalovaný docent — prý — rozlil onu nebezpečnou tekutinu na koberec žalujícího profesora, řekl — prý —: „Tak je to hotovo.“ Ten, kdo to koncipoval, nemůže asi zapomenout na monology zločinců na loutkovém divadle.

Soud zacházel s touto žalobou po zásluze. Žalujícího profesora W. označil za „osobu krajně subjektivního nazírání“, jeho údaje za „pouhé domněnky, jež nejsou podloženy jediným průkazným prostředkem“. Obáváme se, že zkušený soudcové se tentokrát na pány profesory dívali jako na děti a na celý ten případ jako na projev moderní, dosti známé choroby, jejíž jméno jest profesorská nenávisť a jejíž průběh, jak se ukazuje, může býti dosti bouřlivý a může přivoditi i u akademicky vzdělaného a k vědeckým hodnotám povýšeného muže pozoruhodné zakalení úsudku.

Zdá se však, že historie tím není skončena, ačkoliv podle normálního úsudku by zajisté měla býti, nemyslíme-li na to, že obviněný a rehabilitovaný docent by si zasluhoval omluvy. Slavný profesorský sbor ničeho nezdá se býti tak vzdálen jako tohoto. Začalo nové tažení, tentokrát mírnějšími zbraněmi, a jest otázka, zda, ačkoliv je to universitní záležitost a odehrává se za hradbami vysokoškolské autonomie, jest naprosto povinností veřejnosti, aby se dívala na toto štvání jediného člověka trpně a mlčky. Místo rehabilitace má tedy nastati další pronásledování. Není to trochu mnoho na jediného člověka?

Slyšíme, že nyní má býti zkoumána vědecká kvalifikace docenta T., o níž se patrně předpokládá, že je nedostatečná. Věru brzy to zkoumá universita vědeckou kvalifikaci muže, jehož už za učitele připustila! Co se vědělo o kvalifikaci pana T., když byl za docenta povolán? Co tenkrát o jeho kvalifikaci soudil profesorský sbor? Právě se, že docenta T. vnutil universitě ministr dr. Srdínko. Je to docela možno, víme dostatečně, jak agrární ministři dovedou své oblíbence prosazovat. Sami o vědecké kvalifikaci p. T. nevíme pranic, ale tolik víme, že nějaká mu fakultou musila být přiznána, jestliže byl jmenován docentem. Jestliže ho ministr Srdínko opravdu fakultě proti její vůli vnucoval — nechápeme dobře, jak mohl při vysokoškolské autonomii dosáhnout úspěchu — měl býti profesorský sbor odolnější, když se tak dalo, a nikoliv nyní svou tehdejší chybu tak romantickým způsobem napravovati. Bude-li opravdu teprve teď zkoumána vědecká kvalifikace muže, který už několik let učil, nebude to ostuda o mnoho menší, než byl celý proces, a lékařská fakulta ani z toho nevyjde se ctí.

F. Peroutka.

President na Moravě

Edvard Beneš se ujal Masarykovy tradice a zajíždí postupně do jednotlivých zemí a krajů republiky. Máme živý a, myslím, správný dojem, že Beneš kráčí ve svém presidentském úřadě od úspěchu k úspěchu. Jeho projev ve válečné škole, jeho cesta do Bukurešti a nyní na Moravu ukazují, že nemáme — zas podle masarykovské tradice — jen prezidenta figuru, nýbrž muže opravdu vedoucího, jehož slova jsou po každé zaměřena k určitému cíli a proto znamenají politický čin. Veřejnost jim také tak rozumí a podle toho reaguje. Po 7. březnu u nás bylo dost ne-li právě paniky, tedy aspoň nepokoje a zmatku. Stačilo Benešových několik vět, a morálka občanstva, pokud můžeme pozorovat, je výborná. Tento muž dovede národu promluvit z duše, když řekne: Nebojíme se! Taková slova

ovšem působí jen od muže, o němž se ví, že nikdy nemluvil zbytečně. Nemýlí-li nás všechna znamení, bude Benešovo prezidentství neméně úspěšné než byla jeho kariéra zahraničně politická.

Z. S.

Krok do říše svobody

V Sovětském svazu vyhlásili návrh na novou ústavu. My demokraté máme pro dokumenty tohoto druhu jedno hlavní měřítko: ptáme se, kolik svobody zaručují občanu. Nemůžeme být v tomto ohledu docela spokojeni, čteme-li na příklad v sovětském návrhu, že svoboda slova a projevu je zaručena jen potud, pokud to „neodporuje zájmům pracujících a upevnění socialistické soustavy“ — což je tolik jako zájmům vlády a komunistického pojetí socialismu. Nepůjdeme proto v povinném nadšení tak daleko jako komunistický tisk, který prohlásil sovětskou ústavu za nejdemokratičtější na světě a za skok do říše svobody. Řekněme o ní strážlivě, že je to nikoli skok, nýbrž jen krok. I to něco znamená. Diktatura dostává pravidla a přestává být pouhou libovůlí.

Tím nechceme tvrdit, že my jsme snad v říši svobody odjakživa doma. Víme dobře, že nemáme demokracie hospodářské, nýbrž jen demokracii politickou, a že i tu jsme byli nuceni omezit, abychom zneškodnili úspěch tým, kdo usilují o její podvrácení. Dovedeme také ocenit to, že sovětská ústava se nestydí mluvit o hmotných věcech člověka. Zaručuje právo na zaopatření v stáří a v nemoci, právo na práci a na bezplatné vzdělání. Demokratické ústavy o těchto věcech obyčejně stydlivě mlčí. Spokojují se prohlášením, že svoboda majetku je zaručena, což je sice znamenité zařízení pro majetné, ale bohužel docela bezcenné pro ty, kdo nemají nic. Demokratické ústavy mají zpravidla hlavu v oblacích svobody, ale při tom brkají o tak všední věc, jako je dostatek jídla pro všechny občany. Buďme proto opatrní, budeme-li sovětskou ústavu kritizovat. Až sověty také usktečnou všechno, co na papíře slibují, budeme se od nich i my mnohemu učít.

Henleinův list si sovětský návrh nadepsal takto: „Demokratických getarnte Rätediktatur“ — demokraticky přioděná diktatura rad. Podivuhodná to odvaha u strany, kterou by bylo možno nevhodněji nazvati: demokratických getarnte Henleindiktatur — diktatura pana Henleina, ověšená několika neupřimými demokratickými slovíčky. Postavme vedle sovětské ústavy nikoli ústavu, protože jí není, nýbrž praksi Henleinova ideálu — hitlerovského Německa, a poznáme, zdali má pan Henlein vůbec právo k nějakým výtkám. Nemůžeme se ubránit dojmům, že, chce-li už někomu vytýkat nedemokratičnost, bude mít ve své vlastní straně práce na několik let. Rusko se aspoň snaží udělat krok do říše svobody, kdežto Německo nemělo nic lepšího na starosti, než honem spěchat z říše svobody, v níž se po válce dost daleko octlo, hodně hluboko zpět do pralesa terorismu.

Z. S.

Dozvuky k Fénixu

V době, kdy dáváme tyto řádky do tisku, není ještě známo vládní rozhodnutí, v jaké formě budou uspokojeni pojištěnci bývalého Fénixu. Jest zatím jen známo, že pojišťovny předložily vládě po dvouměsíčních poradách svůj projekt, podle něhož by mělo 27 pojišťoven složití dohromady akciový kapitál 3 miliony Kč, úředníci by měli býti převzati „podle potřeby a podle možnosti a s novými podmínkami“, nová společnost by se musela obmeziti na odbavování starých pojistek Fénixu a ne vydělávat na sebe pojištěními novými. Podle tohoto plánu mají býti nároky pojištěnců kráceny průměrně o třetinu a scházějících k tomu 360 milionů Kč má zaplatiti stát. Návrhová komise však se „neuzavírá tomu, aby navrhla plenu Svazu českosl. pojišťoven“, aby také přispěl v nějaké formě k částečné úhradě tohoto schodku, avšak za podmínky, že po pět let nebude státem udělena žádná koncese na pojišťovnu akciovou nebo vzájemnou a že bude zvýšen úrok, placený pojišťovnám z povinného vkladu u Reeskontního ústavu.

Nechceme nevázně kritizovati tento návrh. Pokládáme jen za nutno konstatovati, že pojišťovny dovoli státu, aby zaplatil schodek likvidující podstaty, ale nedovolí mu, aby zaplatil týž schodek živému obchodnímu organismu, který by mu během let částečně nebo zcela vynaložené částky nahradil. Pojišťovny by také přispěly k úhradě částkami, které by jim stát napřed vyplatil ve formě zvýšení úroků z vkladu u Reeskontního ústavu, čili tyto státní peníze by se zase vrátily státu, ovšem jen kdyby splnil jejich podmínky, t. j. hlavně nepovoloval žádnou novou konkurenci.

Proč však dovolují pojišťovny, aby pojistky Fénixu byly honorovány zrovna dvěma třetinami, ne méně a ne více? Vypočítáme-li anuitu k umoření částky 360 milionů při 4% na řadu 20 let, docházíme k cifře ročních 26 mil. Kč, tedy přesně k částce, se kterou se počítá při vybírání dvouprocentní sanační přírážky ke všem pojistným premiím.

Jsou však ciferné výpočty, které dokazují, že se stejnou přírážkou a jejím stejným ročním výnosem dají se pojistky Fénixu proplatit plnými sto procenty v případě, že bude kmen ústavu zachován ve svém celku a dána mu možnost, aby vlastními provozními přebytky přispíval k úhradě potřebných částek. Zdá se tedy, že pojišťovny smiřují se s dvouprocentní sanační přírážkou k premiím, a navrhuji třetinové zkrácení pojištěnců, jen aby tato přírážka nebyla vyšší. Může jim být v tomto bodě vyhověno tím, že pod státní egidou udrží se zde poměrně velká pojišťovna, na jejíž řízení si rozhodující státní činitelé vyhradí trvalý vliv, a v budoucnosti bude mít vláda v rukou ústav, který bude vykonávat regulující a usměrňující vliv na vnitřní pojišťovací trh. Fénix si jistě nikdy nepomyslel, k jakému útvaru zde dá popud, a strach pojišťoven před tímto řešením přesahuje všechny jejich úvahy obchodní a technické. Bez škodolibosti jsme četli v Henleinově „Die Zeit“ článku o Fénixu, kde se apeluje na stát k záchraně pojištěnců a říká se, že pojištěnci jistě i v budoucnosti ocení hodnotu státního zásahu i v případě, že by pojištění mělo být postátněno.

Zatím však jest situace taková, že pojišťovny si přejí, aby Fénix byl rozbit, a pak ovšem přejde 60% jeho pojištěnců k jediné věrně henleinovské pojišťovně sídlící mimo Prahu, t. j. k liberecké „Concordii“, jejíž většinu akcií má vídeňská „Donau“, patřící ku koncernu pojišťovny „Mannheimer“. Nemůže přece nikdo pochybovat, že by se němečtí pojištěnci Fénixu za dnešních politických poměrů nedávali pojišťovat u pojišťoven českých.

Vyslovili jsme v 21. čísle domněnku, že by „Právo Lidu“ a ostatní soc. dem. tisk, který nás mentoruje, měly si ukládati větší zdrženlivost v tomto směru, neboť není nejvíce čistoty tam, kde je nejvíce křiku. Na to reagovalo „Právo Lidu“ již dvakrát a chce, abychom předložili doklady o jeho korupci. Řekli jsme v minulém čísle ve zvláštním článku, jak to s takovými doklady vypadá. Jsme dokonce přesvědčeni, že „Právo Lidu“ a strana soc. demokratická Fénixem podpláceny nebyly, ale nemáme rádi takovou hloupou hru na schovávanou. Vůbec se nám celá ta hra na hledání korupčníků jen málo líbí, poněvadž jest to právě jen hra. Koaliční tisk volá po jménech korumpovaných. Vytečně. Ale kdo to má koaličnímu tisku sdělit, než právě koalice, která jediná má prostřednictvím vlády dosti prostředků, aby zvěděla pravdu? Volá tedy koalice na sebe, že chce zvědět to, co už pravděpodobně ví. Ostatně nám dovoďte položiti hádanku: Jestliže Fénix opravdu někoho uplácel (fakta o tom jsou dosud tajemstvím vlády) koho asi uplácel spíše? Toho, kdo má vliv, nebo toho, kdo vliv nemá? Vládní strany nebo opoziční?

Řekneme-li na přání „Práva Lidu“, co se nám v kapitole „Fénix a soc. demokracie“ nelíbí, nepovíme nic, co by v „Právu Lidu“ nevěděli.

Pozadí kampaně „Práva Lidu“ nám není ostatně docela jasné. Faktem jest, že ve všech denních listech psali o Fénixu jejich národohospodáři. Takoví sedí v „Právu Lidu“ dva: Dr. Karel Kríž a Miloš Vaněk. Záležitosti Fénixu však nejsou zařazovány do národního hospodáře, nýbrž mezi vraždy, či, chcete-li, mezi aféry. Šifruje je také redaktor, který jest pro tuto rubriku referentem. Jest to mladý muž dobrého vychování a jistě ušlechtilých cílů, jest však o něm známo, že jest nadán přebujelou fantasií, kterou často nahrazuje průkaznost svých zpráv. Byl citelně zklamán, když jsme uveřejnili, že ve Fénixu nebyly ukradeny stamiliony, protože je Fénix nikdy neměl, neboť toto odhalení zbavilo aféru Fénixu celého jejího romantismu.

Jest však dnes již mimo všechnu pochybnost, že v době projednávání pojišťovacího zákona roku 1934 podělo se někdo z Fénixu asi 20 milionů Kč. Ruce, v nichž tyto peníze skončily, jsou dosud veřejnosti neznámé a ani nás nenapadá myslet, že by byly skončily u sociálních demokratů, jak nám uvažně podkládá „Právo Lidu“. Ne, ale souvislost se sociální demokracií jest jiná, a jest přece toho druhu, že ukládá soc. dem. tisku z důvodů slušnosti určitou ostýchavost. Hospodaření s těmito částkami, domněle vynaloženými na odvrácení uzákonění pojišťovacího zákona, bylo v rukou dra Berlinera, řed.

Kalischer a dvou generálních representantů Fénixu pro Československou republiku. Podle výpovědi řed. Kalischer vydávaly se tyto částky bez potvrzenek, a roznášeli je generální representanti. Tato výpověď souhlasí s výpovědí jednoho z těchto generálních representantů, který se k této činnosti doznává a tím přiznává, že si řed. Kalischer tyto částky neponechal pro sebe. Tvrdí jen, že příjemcem nebyl v žádném případě státní úředník, a proto že není jeho jednání trestné. (Kdo to tedy asi byl, milé „Právo Lidu“? Zdá se nám, že zbývají jen politikové.) O druhé části rozdaných milionů tvrdí, že je rozdal druhý generální representant. Tento druhý representant však popírá takovou činnost vůbec, ačkoliv je o něm známo, že patřil k nejdůvěrnějším okolí dra Berlinera až do jeho smrti. A protože zde stojí tvrzení proti tvrzení, a obviňující jest komplicem ve věci samé, není mu dávána víra a jeho tvrzení není důkazem, jakého soud k odsouzení vyžaduje. Znamená to ovšem zároveň, že řed. Kalischer, a případně i druhý representant, jsou tím obviněni ze zpronevěry, protože nebyly-li nezúčtované částky vydány, pak zůstaly jejich majetkem.

Byla by to kriminální historie pro soudní síň, kdyby nebylo toho, že tento generální representant, proti kterému jsou výpovědi, ale ne důkazy, byl po mnoho let předsedou pražské župy soc. demokracie, který jen o vlas nebyl zvolen za poslance strany, a kdyby některý z poslanců této strany zemřel nebo vzdal se mandátu, pak musí strana rychle použítí podepsaného reversu, nebo se tento generální representant Fénixu, proti němuž není dokladů, stane poslancem.

Sociální demokracie však nemá ani omluvy, že jí nebylo dříve známo, v jak exponovaném občanském povolání působí její předseda pražské župy. Tento muž býval totiž řadu let vrchním ředitelem pojišťovny, ovládané sociálně demokratickými družstvy. Před několika léty byl tohoto místa zbaven z důvodů, které neznáme, ale které asi znají v soc. demokracii. Není však zvykem zbavovati vrchního ředitele akciových společností jejich míst pro malíčkosti. Velmi vlivné osobnosti soc. demokratické strany (ne tedy strana sama, ani redakce „Práva Lidu“, prosím) však hned tenkrát obrátily se na dra Berlinera, aby tomuto „odstoupivšímu“ vrchnímu řediteli pojišťovny vlastní strany dal přiměřené místo u Fénixu. Bylo od smrti dra Berlinera opakováno v tisku o něm do omrzení, že vlivným politickým osobám nedovedl nic odepřít a tak se stal předseda pražské župy soc. demokracie generálním representantem Fénixu s platem vyšším, než měl dosud.

Čtějí-li nyní v soc. dem. tisku dokazovat, že se necítí vázání za úsluhy v minulosti, můžeme s nimi zcela souhlasit, budou-li tak činiti způsobem věcným a hospodářským, politickým i sociálně odpovědným. Nedáme si však líbiti, aby náš smysl pro odpovědnost (také pro její odpovědnost) byl terčem jejich žertů a nájezdů. Nechceme vyvolávat ani rozmazávat žádné aféry, neboť nám jde o věc a její slušné řešení. Kdyby „Právo Lidu“ hledělo více k potřebám svých drobných straníků, kteří jsou u Fénixu pojištěni, nežli k potřebám svých několika jiných straníků, kteří mají zájmy docela jiné, bylo by muselo souhlasit s naším stanoviskem. Není zde omluvou ani skutečnost, že sociální demokraté mají pojišťovnu vlastní, jejíž lidová pojištění jsou skoro stejně rozšířena jako lidová pojištění Fénixu, a která by snad získala něco pro sebe, kdyby se podařilo Fénix odklidit z cesty. Nemáme porozumění pro to, aby statisíce lidí bylo připraveno o své úspory proto, aby stranická pojišťovna potom lépe a snáze vydělávala. *Red.*

Umění nésti neúspěch

Po obecních volbách v řadě obcí — z velké části malých — tisk všech politických stran psal stejně: my měli úspěch, ti druzí to prohráli. Politické strany nedovedou říci: byl to náš neúspěch, naše strana ztratila hlasy. Naše politické strany se podobají mnohým českým sportovcům, kteří dovedou najít bezpočet důkazů, že by to byli vyhráli, kdyby atd. Bojí se nalít svým příslušníkům čisté víno. Raději je tahají za nos.

Jest tu nebezpečí: lehce se stane, že na konec strana skutečně uvěří v úspěch, kterého neměla. Jest to lehkomyšlnost, která se musí vymstít. Dozná-li totiž strana svůj neúspěch, je na poloviční cestě k zjištění, kde jest příčina. Křechovitost našeho stranictví není ničím tak dobře doložena jako touto neschopností stran doznat neúspěch. *V. G.*

Novináři až naposled

Účastníci pohřbu krále Alexandra v Bělehradě viděli zajímavý obraz: na bělehradské nádraží přijel zvláštní vlak presidenta francouzské republiky a za salonními vozy byl připojen osobní vůz druhé třídy. Z něho se vysypalo několik desítek francouzských žurnalistů, které vezl prezident republiky s sebou. Když přijel nedávno prezident Československé republiky do Bukurešti, nikdo podobného obrazu neviděl. Neboť českoslovenští novináři se museli do Bukurešti dostat každý na svůj vrub. Ne proto, že by prezident republiky neměl pochopení pro žurnalistiku, ne že by mu na ní nezáleželo. On naopak by byl pochopil význam toho, aby novináři provázeli jeho zvláštní vlak při první cestě napříč republikou, poněvadž ví, co je to propaganda státní myšlenky a zná, jak demokracie (a zvláště demokracie obklíčená velkými propagačními hubami diktatur) potřebuje propagandy tiskem; je mu také jistě známo, že novináři, doprovázející jeho vlak, by dovedli poukázat a pro státní propagandu účinněji vyklíčit celý děj, než to může a než je schopna oficiální tisková kancelář. Také ministerstvo zahraničních věcí tentokrát pochopilo význam novinářů, kteří by pana presidenta doprovázeli, ale nepochopil to hradní ceremoniel a presidentova kancelář. Jakési ohledy ceremoniální tu vešly, aby prezident republiky jel sám bez žurnalistů. Ceremoniel královského dvora rumunského se ukázal být pokrokovější a k československým i jugoslávským a především ovšem ke svým žurnalistům rumunským ohleduplnějším.

Tak tedy vypadá poměr byrokracie k tisku, když prezident republiky jede za hranice. Nevypadá to však lépe, když jede na Moravu. Jest třeba připomenout, jak vypadaly zájezdy presidenta Masaryka po republice a na Moravu. Presidenta Masaryka vždy a všude provázela suita novinářů, jimž se nedělaly žádné překážky, pokud se podrobili stanovenému pořádku. Směli k Masarykovi tak blízko, že si od nich dával vykládat místní věci, o nichž doufal, že je žurnalisté znají lépe než úředníci. Presidentův průvod byl prostě nemyslitelný bez několika automobilů pro novináře. Při návštěvě presidenta Beneše v Brně a na Moravě minulý týden byli však žurnalisté málem vyraženi. Zemský úřad proti vůli několika demokratických úředníků rozhodl, že novináři s panem presidentem nepojedou. Trval dlouho na tom, že všem novinářům z republiky, všem velkým listům se povolí jedno auto, ale to nesmí jezdit v presidentově průvodu, nýbrž buď dvacet minut před ním nebo dvacet minut za ním. To by ovšem znamenalo, že by všude novináři přijeli pozdě. Tato jednoduchá věc je ovšem nad obzor úředního myšlení a bylo by málem třeba stěžovat si u samotného presidenta republiky, aby se novináři jaksi „na černo“ do jeho průvodu dostali. A to ovšem jako hosté nevítaní.

Snad by se tyto dvě příhody mohly zdát malicherné. Nejsou však malicherné. Na těchto případech je vidět, jaká hradba nepochopení obklíčuje to, co se zove v demokracii veřejné mínění.

Dr. J. Čipera.

O rodinu v Sovětech

Značnou pozornost celého světa budí předloha zákona o rodinném a manželském právu v Sovětském svazu. Vláda chce znáti mínění širokých vrstev. Proto byl návrh zákona doručen dělnickým klubům a organizacím. Diskuse je velmi živá. Dokazuje vyspělost sovětských občanů a pochopení pro zájmy sovětského státu. Předloha sama má základ v nutnosti péče o příští generaci, o dobrou základnu pro dorost. Nový zákon má znemožnit výstřelky a výstřednosti, kterých se mohli nesvědomití a neuvědomělí občané dopouštět ku škodě celku.

Absolutní sociální zrovnoprávnění ženy s mužem odstranilo i nejtěžší járho pro ženu — manželku: exploitaci mužem — manželem. Ocenit tuto změnu může jenom ten, kdo zná strašlivé poměry za carského samoděržaví, udržované mocí světskou a duchovní. Dalším zvýšením úrovně ženy byla i regulace mateřství. Podle sovětských zákonů musí být mateřství radostným aktem. Proto bylo dovoleno ženám za určitých, zákony přesně vyznačených podmínek, vyhnouti se mateřství.

Jako všech dobrých opatření může být zneužito lidmi, majícími na zřeteli jen vlastní sobecké zájmy, bylo — a v některých případech dosud je — zneužito i těchto zákonů. K výstřelkům docházelo vždy. Již v počátku sovětské éry bylo nutno rázně zakročiti proti anarchickému sovětu v Saratově, který prohlásil „socialisaci“ žen. Mimořádně: Veli-

telemtrestné vzpoury proti odbojníkům byl Čech — Štrombach — dnes divišní generál rudé armády. Ojedinelý tento pokus nebyl sice nikde opakován, ale ostudy udělal velmi mnoh. Třížeji bylo možno likvidovati jiný druh nekorektního jednání. Rozvod v Sovětech do nedávna bylo možno provést i bez vědomí druhého manžela. Následky toho byly velmi nepříznivé: muži těžící z tohoto ustanovení zákona, střídali ženy podle okamžité nálady jako vázanky — ženy docílovaly bezpracného důchodu — muži musili a musí platit alimenty.

Není třeba zvláště zdůrazňovati, že takové jednání je v rozporu s ideologií, ze které vzešel Sovětský svaz. Je známo, že tvůrce Sovětů — Lenin v rozhovoru o lásce s vůdkyní německého dělnictva — Klarou Zetkinovou, prohlásil: „Nena-pijete se přece z každé sklenice, i když se-bevíce žíznete“. Lenin sám žil v šťastném manželství s Naděždou Krupskou.

Nový zákon má znemožnit škodlivé jednání nesvědomitých jedinců. Rodinný život bude upevněn. Ovšem rodinný život na nových, zlepšených základech. Leningradský časopis „Pravda“ v těchto dnech napsal:

„Sovětský stát se nevměšuje do soukromého života občanů, ale nedovoluje nikomu, aby zapomínal, že otcovství a mateřství je nejlepší ctností sovětské země . . .

Mezi sovětskou mládeží nemůže mítí účty nevázaný mladík, který se ožení pětikrát do roka. Rovněž nemůže mítí účty dívka, která létá od muže k muži jako motýl. Mužové a ženy podobného druhu zasluhují jen pohrdání.“

Většina obyvatelstva, jak možno souditi ze zpráv o průběhu diskuse a z novinářských statí, je pro zákon. Jsou navrhovány i některé změny, ale podstata zákona je přijímána kladně. Jenom nepatrná část, příslušníci radikální levice bolševické strany, nesouhlasí s návrhem.

Možno předpokládati, že zákon bude přijat. Sověty opět činí další krok ku státnosti.

Joža.

Maturitní idyly

Na středních školách začaly zkoušky dospělosti. Ty, kteří při nich musí od rána do večera vysedávat, toto úmorné a často i duchamorné poslouchání utvrzuje jen v mínění, že maturity jsou dnes zařízením přežilým a že by se měly nahradit něčím účelnějším a prospěšnějším. Mnoho lidí lpí na maturitách jen z důvodů prestižních a konservativních, ale málokdo popře, že všechno to dlouhé zkoušení je nejčastěji jen mletím a propíráním nadřených a připravených vědomostí, které studenti dost nézažili a které nepřispívají asi mnoho ani k formálnímu vzdělání — ledaže bychom za normální přípravu pokládali cvičení, při kterém se má ukázat, jaké kvantum učení je takový mladý člověk s to za krátkou dobu shromáždit ve své hlavě a jak je zase rychle umí po zkoušce z hlavy vypustit. Zkouší se většinou jenom nosnost studentovy paměti — a jestli je málo lidí, kteří jsou povoláni k vědám a uměním, těch, kteří jsou povoláni ke zkoušení, je ještě méně. Nové maturitní předpisy jsou udělaný moudře, jenomže žádná reforma není nic platná, nepředělá-li při tom zároveň všechny lidi. Kolik žáků by na př. vypočítalo při maturitě z matematiky nebo fysiky příklad, který by před tím nebyl ve škole dobře propočítán! Ale nepřijdu-li sám na řešení příkladu, není to pak jen vlastně cvičení základních početních úkonů? Z dějin literatury se studenti rádi blýskájí frázemi i doslova naučenými odstavci z učebnice — a neslyšeli jste pak ještě nikdy udivenou pochvalu: „Jak krásně se ten žák umí vyjadřovat!“? — A tak — až na malé výjimky, všechno dobře klope, všichni jsou spokojeni — a maturita je poslední selankou v životě našeho středoškolského studenta. Vysoká škola už s jeho vědomostmi tak spokojena nebývá a ráda by si ho před přijetím přezkoušela, kdyby nemusela respektovat maturitní vysvědčení. Ale mnohému zlu a i pozdějším tragediím v životě mladých lidí by se předešlo, kdyby místo maturit byly zavedeny přijímací zkoušky na vysoké škole, kde by byl abiturient ovšem zkoušen jen z těch oborů, které by chtěl studovat. Museli by ovšem zase zkoušet lidé, kteří se znamenitě vyznají nejen ve svém oboru, nýbrž také ve zkoušení. Málo lidí to dovede!

Myšlenka universitních přijímacích zkoušek není nová, škoda jen, že dosud nepronikla. Na středních školách by se místo maturit mohly konat jen zkoušky závěrečné — ovšem bez toho blednoucího lesku, kterým si ještě stále rádi zkoušky dospělosti a zralosti okrašlujeme. Nezdá se vám však také, že snad nikdy v životě nebývá člověk tak málo zralým a dospělým jako právě při maturitě?

J. N.

národní hospodář

Kupoval jste někdy automobil?

Jestliže ne, tedy vám prozradím, jak asi to vypadá. Není to vcelku tak snadné. Nejprve řeknete svému důvěrnému známému, že byste si chtěl nějaký samohyb koupiti. To bude míti za následek, že před vámi váš známý rozvine své dalekosáhlé znalosti automobilistické, pohaní téměř všechny značky, až na tu, kterou sám má a bude vám doporučovati něco, co pro vás zatím bude úplně neznámou veličinou. Jeho řeč bude oplývati cizími slovy, jako Alfa, Lady, Superb — Popular — 75 — 54 atd. Nakonec se rozhodnete, že svoji neznalost věci posoudíte osobní návštěvou v některé z výstavních místností, řekneme domácích značek.

Jestliže odložíte svoji návštěvu o několik dní, poznáte, že o vás již většina továren ví, neboť za den zazvoní u vás nejméně 4—5 zástupců různých továren a značek, kteří užaslé vaší choti, která jim půjde otevřít, oznámí, že se dověděli, že máte v úmyslu koupiti si automobil, a proto vám jdou nabídnouti svůj výrobek. To totiž pracoval váš přítel, když vy jste spal. Oznámil prostě všem továrnám, že jste kandidát automobilu, a samozřejmě u všech podniků si vyjednají příslušný honorář za oznámení adresy, v naději, že jedna ze značek vám přece vozidlo prodá.

Máte přátele...

Navštívíte-li sám prodejnu a dotážete se na cenu, řekneme malého osobního automobilu, která se pohybuje od 18.000—27.000 Kč, překvají vás, že při prvním jednání, aniž byste vůbec mluvil o jakýchkoliv výhodách platebních nebo slevách, vysype vám s vámi jednající zástupce nebo šéf prodejny jako z rukávu, že vám sice oznamuje cenu 18.000—20.000 Kč, že jsou však ochotni, vzhledem k tomu, že máte mnoho známých a přátel a že s vozem budete dělati reklamu (ovšem jest vám divné, jak znají vaše přátele, když vůbec jste se nepředstavil, anebo představil se pouze jménem, které nic neznamená), sleviti vám 1, 2, 3000 Kč, podle toho, jak dlouho vydržíte mlčeti. Protože mlčení jest podle starého přísloví zlato, vyděláte na tom, budete-li hodně dlouho mlčeti, neboť tím, aniž byste si to uvědomoval, dáváte najevo, že máte jiný úmysl, nežli koupiti si právě tu neb onu značku, kterou vám nabízejí, a buďte ubezpečen, že prodejní úředník ruku v ruce se šéfem prodejny i event. jakýmsi vedoucím, budou se snažiti upravití cenu co možno nejvýhodněji. Toto neustálé slevování ustane teprve tehdy, když promluvíte o něčem jiném, řekneme, o záclonkách v oknech.

To bude se opakovati ve všech prodejnách s větší nebo menší obměnou, takže si nakonec opravdu nebudete věděti s cenou vozů rady. Žádná z cen, které jsou v cenících uvedeny, t. j. bruto ceny, neplatí, protože každá firma slevuje podle toho, jak která cítí konkurenční boj. Takovému obchodu se dříve říkalo „koňské handlířství“, a dnes, protože koně nahradily benzinové motory a povoz automobily, „koňské handlířství“ se přeneslo do automobilového obchodu.

Nevýhoda víry ve slušnost.

Zdá se býti akutní nyní, když stát zajímá se o automobilový obchod a úpravu automobilového podnikání, promluvíti automobilkám do duše a upozorniti na to, že styl obchodování, který až dosud kvete ve všech automobilkách a v celém automobilním obchodě, jest nezdravý a nejen nezdravý, ale i nemorální.

Račte si, pánové, představiti člověka, který k vám přijde v důvěře, že jste solidní podnik, koupiti si vůz a předpokládá, že továrna nebo velkoobchodník s určitou tradicí budou tak solidní, a prodá mu ho za stejných podmínek a cen jako komukoliv jinému, nedovolí si s vámi smlouvatí, nebo požadovati všelijakých výhod při koupi a nakonec pozná, že tato slušnost stála ho několik, ne málo tisíc Kč. Pochopte, P. T. autoobchodníci, že takový zákazník se za čas sejde s někým, kdo nebyl tak slušným jak on, a ten neslušný klient, který vás tiskl a srazil vám cenu na minimum, řekne onomu slušnému kupci, že svojí slušností byl bit. S jakou důvěrou, myslíte, že se na vás klient za čas bude dívati, když jeho důvěru takovým způsobem podkopáváte sami?

Tajné ceny.

Bylo by jistě zajímavé zjistiti, kolik vyzískal jednotlivý obchodník nebo továrna na nadhodnoceném voze, když vlastně jest veřejným tajemstvím, že ani jedna z cen, uváděná v cenících, není pevná. Nezdá se vám, že kdyby se poměr obrátil a vy jste kupovali, že byste se i při největší slevě cítili dotčeni a nejisti, nekoupil-li váš souseď ještě o několik tisíc Kč levněji, nežli vy. Jest jisté, že původní úmysl podniků, nadhodnotiti ceny vozů, měl krýti ztráty na ojetých vozech, které před čtyřmi lety začaly se v továrnách hromaditi. Protože ztráty vzniklou krizí byly příliš vysoké, zalepovali jste oči vašich pánů zákazníků tím, že ona bolestivá ztráta, zaviněná kursovým rozdílem, byla zmenšována tajnými cenami vozů. Řekneme příklad: vůz, který stál v roce 1930 Kč 39.000.—, klesl během 1 roku na Kč 32.000.—, znamenalo to ztrátu Kč 7000.— v hodnotě téhož zboží a znamenalo to i současně, že když ojetý vůz přebíral některý z podniků zpět, musel počítati s novou cenou Kč 32.000.—, t. j. odhadnouti si ojeté vozidlo na takovou cenu, která by odpovídala základní ceně Kč 32.000.—. Protože skok Kč 7.000.— zdál by se u malého vozu příliš velkou ztrátou, nebyla cena 32.000 Kč stanovena jako pevná a bylo pamatováno s 3000 až 3500 Kč na přeplacení ceny přebíraného ojetého vozu.

To bylo sice úmyslem velmi krásným, kdyby cena Kč 32.000.— zůstávala vždy nedotčena. Jakmile však přišel zákazník, který nedával na protiúčet vůz a platil, řekneme, v nejhorším případě splátkami, snížila se cena Kč 32.000.— o ony Kč 3.500.—, tedy na Kč 28.000.—. To ovšem nezůstalo v tajnosti dlouho, a zvláštní důvěrné dobropisy byly tajnými pouze krátkou dobu a za krátký čas každý znal přibližně tak zvané neto ceny, nebo krajní prodejní ceny, nebo jak se všem těm tajným vlastním cenám říká. Pak ovšem přišel majitel vozidla, který je koupil za 39.000 Kč a nebral ohled na to, je-li bonifikace určena na ojetý vůz, reklamoval vyšší cenu z předávaného vozu pro sebe, jako by platil hotově a bez protiúčtu. — Jak každý dobře ví, tato politika se zvrhla v úplné handlování a licitaci mezi jednotlivými značkami, a zástupci tová-

ren jsou ochotni dokázati každému, co druhý podnik dělá v automobilovém obchodě.

Dejte nám pevné ceny!

Že taková politika přestane býti vtipnou, ale i odporuje zákonu o nekalé soutěži, je na bílé dni. Každý dnes jistě by uvítal, kdyby továrny a prodejny automobilů stanovily si pevné ceny, takové za které skutečně vozy prodávají, to znamená, že by vozy snížily se automaticky o nejméně 10—15% a více, a že by každý bez trapného a nechutného „handlování“ kupoval věc, o kterou má zájem, za cenu stejnou jako jeho soused, neboť nic, pánové, tolik neboli, jako když váš soused vám řekne, že neumíte nakupovati, neboli, že jste hlupák.

Vůz, který dnes stojí bruto Kč 20.000.—, bude stát 15.000 Kč, ale těch 15.000 Kč bude stát vždy. Jistě tuto slevu uvítá každý slušný člověk, při čemž se továrnám nestala křivda. Namítnete snad, že není možno postupovati tímto způsobem při přejímání ojetých vozů. Něco pravdy na tom také jest, neboť jistě odhadce jednotlivých továren má částečně jiný názor na prodejnost toho neb onoho vozu, a proto i odhady starých vozidel, které tyto továrny mají přejímati se značně liší.

Pánové, odpomoci dalo by se velmi snadno. Proč nezřídit ve všech větších městech autorisovaného odhadce, ke kterému by zákazník dojel se svým vozidlem, dal je u odhadce odhadnouti a s certifikátem, který takový odhadce vydá, mohl by si koupiti za cenu ceníkovou vůz značky, která by mu nejlépe vyhovovala. Ovšem bylo by nutno odhadní místa hraditi, snad ze společné pokladny a snad i ztrátové souručenství všech podniků by zamezilo event. prodělky zaviněné špatným odhadem. Vozy starší 7 až 10 let vyřaditi z provozu. Konečně informace jistě by se daly získati z hitlerovského Německa, kde ne sice tímto způsobem, ale podobným, byl rozřešen obchod a přejímání ojetých vozidel.

Naše továrny musejí přiznati, že, když budou moci odstraniti břemeno ojetých vozů, a když budou míti zaručeno, že konkurence nebude přepláceti úmyslně ojetá vozidla (tedy nebude podbízet), budou moci snížit ceny vozů o více než 15%, a tvrdím, že malý vůz za dnešních Kč 20.000.— dal by se poříditi za 15.000 Kč, střední 4dvířkový, 4sedadlový, obsahu asi 2 litrů, dal by se poříditi za 30.000 Kč a totéž u větších i nákladních vozů. — Nutno vzíti v úvahu, jakým způsobem přidržeti podnikatele, respektive prodávající továrny k tomu, aby stanovené ceny byly dodržovány, neposkytovány zvláštní výhody věcné a neobcházeny tak technické nedokonalosti. Jest samozřejmé, že v případě, že by ceny byly stanoveny pevné a nízké, bylo by možno konkurovati jediné kvalitou vozidla, tak jak je tomu u vozů amerických. Snad dalo by se zabrániti podbízení jakéhokoliv druhu státním dozorem, event. vysokými pokutami, a strejčkovské obchodování funkcionářů podniků (t. j., chcete-li docílit slevu, najděte si cestičku k nějakému funkcionáři továrny a vůz budete míti hned značně levnější na úkor jiných) by se zamezilo.

Jaký typ vozu nám chybí.

Jsme ve výrobě malých vozů, možno říci, na světové výši. Naše malé vozy Praga, Zetka, Aero, Škoda atd. vždy na mezinárodních výstavách budily nejen velkou

pozornost, ale i docilovaly značných obchodních úspěchů a můžeme s hrdostí říci, že jsou daleko lepší jak tvaem, tak i výkonem a pohodlím, než na př. malé voz zahraniční. Zato však v osobních vozech postrádáme úplně vůz střední velikosti a nahrazujeme jej vozem, který se nedá nazvati ani malým ani středním, což myslím, dnešnímu konsumu neprospívá. Neračte zapomínat, páni výrobci, že automobil je stvořen k pohodlné dopravě 2—4 osob, t. j., že do takového středního vozu se musí vejíti i vaše babička, která neměří právě 60 cm v pase. Nejen to, že v dnešních středních vozech nedá se pohodlně seděti, ale nedá se do nich ani pohodlně vstupovati. Naši produkci chybí vůz středního typu à la Chevrolet, Ford, Studebaker atd., t. j. vůz o obsahu kolem 2 litrů, širokých vstupních dveří, s tichým maloobrátkovým motorem, s karoserií sice moderního kulatého, ne přehnaně aerodynamického tvaru, s kufrem na zavazadla, přístupným zvenku vozu. Kdo zná naše střední vozy kolem 2 litrů, jistě pochopí, že cena, která se pohybuje kolem bruto 40.000 Kč, dává právo na určitý luxus. Když bude moci kterákoliv z továren vyráběti seriově vůz po několik let běžný, snad jen s ročními malými změnami tvaru karoserie, bude moci i upravit ceny tohoto středního vozu tak, aby se skutečně staly přístupnými, a myslím, že mez Kč 30.000.— není nijak přemrštěnou.

Nakonec rekapitulace proseb skromného zákazníka a nápadníka auta:

Páni továrníci a zástupci, mějte s námi klienty sliťování a řekněte nám spravedlivě a rovnou do očí, co váš vůz stojí, řekněte nám spravedlivě a rovnou, jakou má náš ojetý vůz cenu, abychom mohli si udělati kalkulaci pro nákup vašeho zboží.

Chceme míti automobil, ale nechceme při jeho kupování zešedivěti a nechceme ani viděti, jak propouští dělníky. Snad najde se mezi vámi osoba, nebo podnik, která se zorganizování chopí, a pamatujte si, že nikdo nikdy nebyl vděčnější, než vám bude vděčný kupec automobilu.

Kandidát automobilismu.

literatura a umění

Otto Rádl:

Proces proti filmu

Mae Westová budí pohoršení.

Letošní rok rozpoutal opět jednou po celé Americe filmové bouře. Ženské kluby a náboženské organizace katolické, protestantské a židovské vydávaly protest po protestu a apelovaly jednou na vládu, aby učinila přítrž onomu rozpoutání nemravnosti, vycházející z filmových atelierů, jednak na své členy a na katolické, protestantské židovské věřící, aby bojkotovali tyto výrobky, ohrožující jejich spokojenost pozemskou i jejich blaho věčné. Podnět k těmto bouřím dala střední a silnější dáma plavých vlasů jménem Mae Westová, dáma, která vyšla z periferie jako dcera jarmarečního boxera a která se přes všelijaké jarmareční Kleopatry dostala až tak daleko, že se stala sensací Broadwaye a naučila se nositi prsty plné briliantů. Tento robustní temperament stal se autorkou románů, divadelních her a filmů, počal se objevovati na jevišti i na plátnech celého světa a počal říkati podivné směsi kalendářovosti i naturalismu, surového cynismu i skutečné duchaplnosti v příbězích, plných radostně reálních po-

střehů a konvenčně gangsterských zápletek, věci, které se dosud v Americe neřikaly. Je nám v Evropě trochu pochopitelným, jak všechno to, co by u nás zůstalo vlnkou literaturou a lehkou četbou pro dovolenou, se mohlo sáti věci, které noviny celého světadílu věnují sloupce a stránky a o nichž kde která korporace spěchá přinést svou trošku do veřejného mlýna. Nový film Mae Westové „Annie z Klondyku“ však vyvolal v Americe tak obrovský ohlas, že byla uspořádána celá veřejná anketa, které se zúčastnili nejrůznější representanti duchovního života amerického. Při tom se dostala už Mae Westová se svou revolucí do pozadí a před soudem Ameriky stál celý americký a celý světový film vůbec. Byl to největší kulturní proces, který byl proti filmu dosud veden.

Dnes máme všechn materiál, který tu byl snesen, po ruce v silném svazku newyorského nakladatelství Macmillanova „The Movies on Trial“ (Proces proti filmu), v němž William J. Perlman snesl články šéfredaktorů velkých týdeníků, katolických biskupů, filmových herců, členů kongresu, soudců, universitních profesorů, reprezentantů měst, autorů divadelních her, i divadelních kritiků, filmových publicistů, básníků a romanopisců, divadelních ředitelů, režisérů, hlav protestantské církve i židovských rabínů. Debatuje se tu o filmu jako o průmyslovém odvětví, o právech filmového herce, o nárocích a morálce obecnosti, o výchovném významu filmu, o zločinnosti mladých lidí pod vlivem filmu, o poměru sedláků k filmu, o jeho vlivu na rodinný život, o horečce sex appealu, o bankrotu filmu jakožto umění na celém světě, o poměru básníka a divadelního ředitele k filmu, o vztahu filmu k sociální revoluci a politické propagandě a o nejrozmanitějších otázkách filmu. Dostávají se k slovu vedle vášnivých odpůrců a nadšení přívrženci filmu a vedle horlivých stoupců co nejpřísnější censury, nejodhodlanější stoupců svobodného projevu uměleckého.

Na tomto velikém soudu, při němž Amerika postavila před porotu jeden ze svých největších průmyslů i své nejmohutnější odvětví umělecké, je nám zejména sympatickou upřímnost, která na věcech nic nezkrášluje. Americký dramatický autor Perlman, jenž je vydavatelem tohoto šborníku, konstatuje hned s počátku, že vadou amerických filmů není, že jsou nemravné, nýbrž to, že jsou vyčichlé a nicotné. Přesto ovšem není možno podceňovati jejich obrovskou propagační hodnotu. Napoleon řekl, že se bojí více jednoho novináře než tisíce bajonetů. Kdyby byl žil ve věku filmu, byl by ještě několik nul přidal. Sám Upton Sinclair uznal, že prohrál svou guvernérskou kampaň v Kalifornii jedině proto, že se proti němu postavila filmová propaganda. Při tomto vlivu nemá být ponechávána obrovská filmová zbraň v rukou malé skupiny mocných jednotlivců: poněvadž zákonná censura nemá vlivu na zvýšení filmové úrovně, žádá americký autor, aby film byl podržen vlivu inteligentní menšiny v zemi.

Intelektuál o filmu.

Filmy se vyrábějí pro mnoho lidí, kteří kina pravidelně navštěvují. Kromě toho však jsou miliony lidí, kteří do kina nikdy nechodí. Proč někdo nevyrobí také filmy pro ně? Proč kina mají tak málo času pro inteligentní lidi? Ohlašují se stále filmy „ohromující“, „strhující“, „velkolepé“, ale nikdy ne hluboké, okouzující, duchaplné a podněcující. Knihy, divadelní hry, básně a romány se píší proto, aby byly schváleny nejinteligentnějšími diváky a čtenáři. Filmy se vyrábějí podle nároků nejhlupejších. Píší se také necudné a prázdné knihy, zhotovují se bezcenné malby, plastiky, skladby a hry, jež nejsou o nic lepší než eroticky banální filmy. Ale čtenář si může vybrati snadno díla, jejichž autory jsou Sherwood Anderson, Sinclair Lewis, Willa Catherová — může sáhnouti ke knihám, které o literatuře píší H. L. Mencken, Edgar Lee Masters, Dorothy Canfield Fisherová, Edith Whartonová. Z toho všeho si nedovedou vzíti výrobci filmů nic k svému prospěchu. Zaplatí padesát nebo sedmdesát tisíc dolarů za pouhá dvě slova, za titul knihy. Počítají s tím, že návštěv-

níci kin patrně slyšeli o knize, že však nejsou s to, aby si ji přečetli, že však by se o slavné knize chtěli také něco dozvědět. Proto vezmou filmoví výrobci z knihy titul a jména osob, nestarají se o ducha díla a o charaktery, zhotoví jiný děj a přimísí k tomu sexuální vzrušení; tak se stalo, že z Tolstého „Vzkříšení“ vznikl film „Nový život“. Nemá smyslu, abychom požadovali „čistší a zdravější filmy“, nýbrž především se musíme dožadovat pravdy od filmového umění, onoho výběru určitých skutečností, které způsobí, že dílo září pravdivostí. Sexuální motivy nepotřebují být ani potlačovány ani vyzvedávány, nýbrž stačí, aby byly traktovány s čistotou a bylo jim přiděleno tolik místa, kolik jim patří v životě.

(Americký publicista, autor několika literárních studií a šéfredaktor William Allen White.)

Hlas kněze.

Filmy navštěvuje ve Spojených státech sto milionů lidí týdně. Dnes, kdy Amerika má devět milionů nezaměstnaných a kdy celá země trpí chudobou a hladem, dosahuje počet návštěvníků kin týdně stále ještě sedmdesát milionů lidí. Na celém světě navštěvuje americké filmy 250.000.000 lidí. Americká filmová výroba kryje z 84% světovou spotřebu filmu a je posuzována jako nejlepší po stránce technické i po stránce typicky filmového stylu. Spojené státy dodávají ročně 480 celovečerních filmů, z nichž se 96% vyrábí v Hollywoodu. Kromě toho se tu vyrábí ročně 2.500 filmů krátkých. Filmoví výrobci vydávají ročně 100 mil. dolarů na vyrobené filmy, dalších 100.000.000 dolarů na jejich reklamu a třetích 100.000.000 na distribuci těchto filmů po jednotlivých kinech. Spojené státy mají 16.000 zvukových kin, z nichž bylo nyní pro krizi 3.000 uzavřeno. Po obrovském rozvoji poválečné americké produkce je americká výroba již od roku 1929 stížena krísí.

Americký film dosahoval svých úspěchů hlavně pro svou vulgárnost. Organizace protestantských kněží a federální rada křesťanských církví amerických počala proto organisovati svůj odpor proti tomuto druhu filmů. Když se objevil zvukový film, počal přebíratí své náměty hlavně z degenerovaných broadwayských jevišť s jejich rafinovaným a cynickým stylem. Americký film počal hlásati, že manželství, čistota žen a posvátnost domova jsou sentimentální předsudky, nehodné „inteligentních Američanů“. Filmy počaly kritisovali morálku, rozvodny, volnou lásku, sebevraždy, nenarozené děti, mimomanželské pohlavní styky, „dvojitý standard“, poměr pohlaví a náboženství a účinky manželství na „svobodu žen“. Společnosti počaly zavoditi, která zhotoví nešťastnější film, která projeví více sympatií k přestupkům zákona, vylicí odvážné sexuální poměry, přinese více chlipných podrobností, obscenních vtípů a pohoršlivých situací. Cizoložství počalo se ukazovati jako lehké romantické dobrodružství, které každá rozumějící žena může snadno prominouti. Přehlížím-li několik nejnovějších filmů, nalézám v jednom: svedení, únos a prostituce, v druhém prodej afrodisiak, únos a krvaví mstu, v třetím nahé domorodce, ve čtvrtém nudistickou kolonii, v pátém dívku, která se stala prostitutkou, aby si získala přepych a prostředky pro své dítě, v dalším dívku, která dává své tělo dobrodruhovvi, v dalším pokusy fanatického mnicha o únos, konečně hrubou frašku s dialogem hodným Boccacia a v posledním rehabilitaci cizoložství. Bylo zjištěno, že 25% všech filmů, zhotovených v Hollywoodu, jest s mravního hlediska rozhodně špatných a škodlivých. Na tom jsou vinní zejména autoři, spisovatelé broadwayských běžných „literárních“ úspěchů, z nichž 75% je pohanů. Nikdo z nich se nestará o slušnost, dobrý vkus a jemnost. Mnozí z nich žijí v nevěře, a nenajdete u nich ani stopy úcty k náboženství. Jsme uprostřed všeobecné éry cynismu, obscennosti a destruktivní kritiky, spisovatelé promarnují celý svůj talent k oslavě samičí libertinky a veřejné prostituce. A to že americké obecnstvo chce? Po stopadesáti letech výchovy, že by náš lid neměl vyšších ideálů než prasečí chlívky? Film je tak zhoubný, že jediná hodina ztrávená v temnotě biografu

dovede přivésti vniveč všechno, oč dlouhá léta usilovala církev, škola, domov.

(John J. Cantwell, D. D. reverendissimus biskup v Los Angelesu a San Diegu.)

C o p r a v í h e r e c.

Umělec, který běře vážně svou práci, nemůže se starat o morálku. Mravnost je to, jak se mají chovati jiní, a proto také mívá mravnost daleko víc hlídacích psů, než je nezbytně zapotřebí. Je příliš mnoho reformátorů, kazatelů a zákonodárců, pokřik, dožadující se „čistších filmů, čistšího divadla, čistšího umění a literatury“ se stal už povoláním. V slovníku umělce nemá místo pojem dobra a zla, neřesti a ctnosti, svatosti a hříchu. „Slunce není ani mravné ani nemravné. Je takové, jaké je, a září do temných prostorů. A právě takové je umění“, jak pravil Romain Roland. Film se dnes obklopil nejnadanějšími umělci a v Hollywoodu najdete nakupení většího množství talentu než v kterémkoli jiném městě světa. Dělává se mnoho pokřiku s gangsterskými filmy, jichž jsem hrál celou řadu, zejména proti filmu „Malý caesar“ namítali moralisté, že tu ničema, nepřítel společnosti byl obdařen i sympatickými rysy. Přesvědčil jsem se však, že mezi těmito chlapíky z podsvětí bývá více loyality a soudržnosti než mezi tak zvanými nejvyššími vrstvami společnosti. Svého velkého úspěchu mohl film „Little caesar“ dosáhnouti pouze lidskými rysy, jimiž byl obdařen. Vždyť ani my nejdeme stejnou cestou, kterou kráčet tento gangster jenom proto, že jsme dosti inteligentní, a nikoliv proto, že jsme dosti ctnostní. Někteří z nás mají strach z policisty, jiní ze svatého Petra a jiní z vlastního svědomí. Každý z nás však aplauduje, když se někdo odváží jednat, jak by jednal on. V každém z nás je skrytý obdiv k těm, kteří revoltují proti společnosti. Naši kazatelé morálky se obracejí vždycky proti filmu a nikoliv proti novinám a přece to, co přináší filmy jsou přímo povídky z nedělní školy ve srovnání s tím, co psaly americké noviny na příklad při zastřelení Johna Dillingera nebo při únosu Lindbergova dítěte. Novinářská velmoc však má příliš mohutnou organizaci, aby se moralisté odvážili na ni útočit.

Je to jakýmsi ironickým rysem dneška, že se gangsteři stali bojovníky za svobodu, jakýmisi bludnými moderními rytíři, ozářenými romantikou. Vadou amerického filmu není jeho nemravnost, nýbrž faktum, že toto veliké filmové umění bylo sníženo na pouhý „průmysl“. Sta miliony dolarů jsou investovány, akcionáři žádají dividendy, stroj se musí pohybovat v noci i ve dne, herci, režiséři, camera-meni i technici pracují celou řadu dní patnáct i šestnáct hodin, aby produkční program byl dodržen. Spěch však nesevědí umění, komercialisace je zabíjí. Přesto přese všechno přicházejí z Hollywoodu nejpозорuhodnější filmová díla. Je třeba postaviti se také proti tomu, aby film nevyužíval soukromého života svých herců jako to činí. Kdybychom posuzovali Hollywood podle toho, jak ho líčí filmové časopisy a jak tomu věří miliony čtenářů, musili bychom věřit, že je to město, v němž se potulují slavné filmové hvězdy v drahocenných pyjamech nebo nákladných negligees, lidé večer co večer opilí a očekávající stále nové zábavy, ustavičně si proměňující své manžely a manželky. Je pravda, že Hollywood přináší mnoho věcí s chatrným vkusem, obecnost však právem dává za pravdu americkému filmu a nikoliv profesionálním reformátorům.

(Edward G. Robinson, člen Theatre Guild Acting Company v New Yorku, představitel hlavní úlohy ve filmu „Celé město si povídá“.)

P o l i t i k.

Výchova má za účel stupňovati vlastní schopnosti člověka, aby mohl žít v harmonii se svým okolím. S tohoto hlediska posuzují i vliv filmů. Film je škola, jejíž žáci sedí na židlích po celém světě a jejichž třídy jsou všechna kina. A ačkoliv má k dispozici i literaturu celého světa, přece se omezuje jen na skreslení demoralisující skutečnosti. Ačkoliv toto všechno víme, projevujeme hroznou lehkomyšlnost

a dovolujeme dětem viděti, kdekoli a cokoli film přináší. Kdybychom však přijali způsob života a chování charakterů, které se ukazují na plátně, a kdybychom chtěli organisovati společnost a civilisaci podle toho, co jsme viděli ve filmu v posledních pěti letech, octli bychom se záhy v kulturním bankrotu, v anarchii a ve zmatku. Film přináší nejhroší druh výchovy, jehož se dětem může dostat. Jsou oslavováni gangsteři a nepočestné ženy, a jediné, čemu je možno u filmu se naučit, je vylíčení historického rámce, v němž se kdysi lidé pohybovali a jak jej vidíme z několika dějinných filmů. Nejsem rozhodně proto, aby byly pouze vyráběny filmy jako Mary Pickfordové „Polly a Anna“ a nepřimlouvám se za to, aby naše děti byly baleny do celofánu. Rozhodně však se nesmí dětem vštěpovati falešné představy o hodnotách. Glorifikace filmových hvězd je nesmyslná. Dnes se idealisují a idolisují takoví jednotlivci, kteří nedokázali nic jiného, než že v nějakém úspěšnějším filmu charakterisovali tu či onu postavu. To vštěpuje mladým lidem docela falešné představy o hodnotách. Mnohdy mezi nimi jsou lidé i podivné životní dráhy.

Z tohoto důvodu jsem v Kongresu přinesl návrh zákona, aby bylo zakázáno předvádění i vyvážení do ciziny všech filmů, při nichž některá zaměstnaná osoba byla již trestána nebo odsouzena pro morální přestupek, anebo každý film, v němž se ukazují sugestivní, nezdravé a morálně nikoliv bezvadné činy. Je opravdu politováníhodné, jak nízká byla úroveň filmů, uvedených v posledních letech, a jsem přesvědčen, že přijetí tohoto zákona může filmu jen prospěti.

(Raymond J. Cannon, člen Kongresu.)

S o u d c e m l á d e ž e.

Byl jsem déle než čtvrt století soudcem při soudu mladých osob a se zkušenostmi, které jsem tam získal, se nemohu přidati k těm, kteří pokřikují proti filmu. Nemohu souhlasit s těmi, kdož prohlašují, že většině zločinů, které mladí lidé dnes pášou, se naučili ve filmu. Mnozí mladí lidé byli stejnou měrou ponoukáni k zločinnosti i novinami, magaziny a romány. Nebo něčím jiným. Automobily přinesly na příklad dnešní mládeži tak velkou svobodu a přispěly tak valnou měrou k sexuálním pokleskům u dnešní mládeže, že bychom s morálního hlediska měli stejné právo dožadovati se bojkotu automobilů, jako mnozí žádají bojkotování filmu. Nemůžeme filmu vytýkati, že ukazuje i tvář neřesti, neboť chceme-li mladé lidi proti neřesti uchrániti, neobejdeme se bez toho, abychom jim ukázali, jak skutečně vypadá. Bojkot filmů by nezabránil zločinnosti mládeže, stejně jako prohibice nezabránila opilství. Jsou jistě některé případy, v nichž film dal návod mladému člověku ke špatnému činu. Těchto případů je však daleko méně, než si lidé myslí. Mohu s rozhodností prohlásiti, že jsem poznal tisíce dětí, které vlivem filmů byly vychovány, povzneseny na vyšší úroveň a učiněny šťastnějšími. Naši jsme děti na ulicích a v stromořadí a ve špatné společnosti, které představu lepšího života měly jediné podle toho, co spatřily ve filmu. Jsem upřímně přesvědčen o tom, že kdyby film vůbec neexistoval, bylo by patrně mezi mládeží daleko více zločinnosti, než je tomu dnes. Snad nic v posledních padesáti letech nepřispělo více ke snížení zločinnosti a k povznesení a pokroku lidstva, jako film. Film je prostředek, který je schopný bojovati mezi lidstvem proti největšímu a nejhroznějšímu ze všech zločinů, proti válce. Je to prostředek, který lidi různých národů, ras a vyznání může navzájem sblížovati a přispívati k vzájemnému porozumění. Film vytváří skutečnou společnost národů a ukazuje, že není národů dobrých ani národů špatných a že jediné, co je třeba, je, aby si lidé více rozuměli a lépe se znali.

Zlu se musí předcházeti jinými prostředky, než sborem cenzorů, na který z pohodlí rodičové, učitelé a nerozumní pastoři přenášejí tento úkol. Jsme snad národ chytráků, který svaluje odpovědnost na zákony, na předpisy, na kanceláře, na biografy a na censorsy. Dobrému životu je nutno učit mladé lidi jinak než umělými zákazy. Je v nich třeba probudit cit pro přirozené zákazy, což je nejpotřebnější pro jejich život. Je třeba naučit děti, jak mají stát

před špatností a před pokušením a nemít z nich strach. Film musí ovšem být také továrnou na neskutečnost, na fantazie, na sny a různé povídačky, které jsou stejně nezbytné jako životní pravda. Aby zbavovaly diváky jejich komplexů a uvolňovaly je z jejich životních útlaků. Film má také právo na básnickou licenci, na přehánění a na fikci. Je přirozeno, že ve filmu jsou také věci hloupé, neumělecké, vulgární, nekulturní a pošetilé, ty najdeme však i v novinách a knihách. Není tomu ani jinak možno při umění a při průmyslu tak mladém, jako je film.

Když jsem se zabýval jako soudce dětskou zločinností, přesvědčil jsem se vždycky o tom, že v těchto dětech bylo více dobrého než špatného, což ti, kteří na ně žalovali, nechtěli přiznat. Dosáhl jsem také daleko lepších výsledků tím, že jsem na nich pochválil jejich dobré vlastnosti, než tím, že jsem je trestal za jejich špatné činy. Film dosáhl v posledních letech podivuhodného zdokonalení nejen po stránce umělecké, nýbrž i po stránce morální, a jsem přesvědčen, že za poslední čtvrt století přispěl film k nápravě bláhovosti a chyb dětí daleko více, než literatura a noviny za celé poslední století.

(Ben B. Lindsey, soudce vrchního soudu v Los Angeles, jenž byl po dvacet pět let soudcem nezletilých a napsal dvě knihy, známé po celém světě, o „Revoluci moderního mládí“ a o „Kamarádském manželství“.)

A Upton Sinclair.

Zabýval jsem se filmem již od dětství. Už před dvaceti lety zfilmoval zesnulý Augustus Thomas velice ušlechtilým způsobem můj román „Jatky“. To způsobilo, že jsem počal ve film velice doufat, mé naděje však velice rychle pohasly. Brzy po válce počal můj starý přítel Ben Hampton, průmyslový historik, vyrábět film „Penězoměnci“, v němž jsem vylíčil, jak J. P. Morgan starší způsobil paniku z roku 1907. Když jsem tento film shlédl, byla to povídka o obchodu narkotickými prostředky v čínském městě... Nemyslí, že je příliš samolibé, prohlásím-li, že jsem poskytl filmu několik dobrých příležitostí ve svých románech: „Král uhlí“, „Jimmie Higgins“, „Sto procent“, „Nazývají mne tesař“ nebo „Boston“, z nichž každý je již připraveným filmovým scénářem. Jedinou jejich chybou je, že se stavějí proti kapitalistickému systému. Román „Petrolej“ byl čten skoro u všech firem, na tučet agentů mělo jinou důvěru, že bude zfilmován, a přeče mně nepřinesli jinou odpověď: než: „Velkolepé, ale nebezpečné“. To bylo dokázáno, když jsem napsal jednu látku, která se nedotýkala kapitalistického systému. Jednotlivé firmy zavodily o mou knihu „The Wett Parade“ ještě dříve než vyšla. Firma Metro-Goldwyn-Mayer mně za ni zaplatila 25.000 dolarů (přes půl milionu Kč), a vydala pětkrát sto tisíc dolarů a zhotovila přesně podle mé knihy znamenitý film. Když jsem byl jednou v New Yorku, zeptal se mne reporter: „Co uděláte s nezaměstnanými filmovými herci?“ Odpověděl jsem: „Proč by nesměl kalifornský stát najmout i některý z prázdných atelierů a vyrábět s nimi vlastní filmy?“ Toto způsobilo, že Hollywood proti mně podnikl celou válku. Pan Louis B. Mayer, předseda firmy Metro-Goldwyn-Mayer, jenž dostal tuto ohromující zprávu do Evropy, dal příkaz k tomu, aby byla ihned zahájena kampaň, aby „Sinclair byl zastaven“. Víte, že je předsedou výboru republikánské strany, takže jednal s dvojnásobnou odpovědností. Jak vypadá „Louie Bee“, jak mu říkají, zblízka, poznáte podle tohoto příběhu. Přivedl jsem k němu jednou v době, kdy jsem se s ním občas stýkal, filosofa Bertranda Russella na jeho vlastní pozvání, velký filmový magnát však nemá kdy na rozpravy s filosofy a poslal proto místo sebe svého tajemníka.

Také pan Hearst byl mým prohlášením vyrušen ze svých prázdnin. Pan Hearst je příslušníkem filmové sekce a bydlil tehdy v lázních Nauheinu. Bratříčkoval se tenkrát s Hanfstangelem, nazistickým agentem pro Spojené státy. Víte, Hearst by se rád dověděl, jak by „rudí mohli být v Americe odklizeni“. A proto „Huffi“ odletěl s Hear-

stem podniknouti interview s Hitlerem. Proto také Hearst, jakmile se dověděl o mé kandidatuře, publikoval proti mně několik interviewů, v nichž mně nazval bezohledným politickým spekulantem, a začal proti mně ve svých časopisech celou kampaň, v níž mně denuncoval, jako bych byl komunistou. Stejným právem mne mohlo také denuncovat, že jsem stoupencem volné lásky a že ohrožuji čistotu amerického domova. Filmoví magnáti počali hroziti, že se odstěhují na Floridu, ačkoliv toto přestěhování by bylo stálo miliony dolarů a umožnilo zatím Angličanům, aby pohřbili americký filmový obchod. Jinde než v Hollywoodu by také filmoví výrobci nenašli své potřebné hory, eukaliptové stromy a lesy, jež představují jednou stromoví americké, jindy evropské, asijské, africké nebo australské. Kromě toho jsou na Floridě moskyti, a kdyby uprostřed scény píchl nějakou lady-star komár doprostřed nosu, stálo by je to padesát tisíc dolarů. Na to však nikdo nehleděl, nýbrž postupovali proti mé kandidatuře s terorem, hrozili Jean Harlowové Hepburnové propuštěním, postaví-li se na mou stranu, a vynaložili všechno své úsilí, aby zmařili mou kandidaturu. Tak se končil jeden z mých veřejných procesů s filmem.

věda a práce

Prof. Dr. Emil Svoboda:

Profesor studentům a — profesorům

Tisíce mladých lidí překračují práh university, ale nikdo z nich při tom nevolá o pomoc. Jdou vesele dopředu — a teprve ponaáhlu začínají tušit, že jdou do tuhého boje o život. A křičet začnou teprve tehdy, když se probili trním a hloží školy na volné prostranství. Na chvíli zajásají nad vítězstvím. Ale najednou tu stojí zástup nezaměstnaných a ptá se: co dál? A vidí svou ledovou, mlčící a tvrdou porážku. Jejich křik se tratí bez ozvěny v prázdném prostoru...

Zlá věc nezaměstnané studované inteligence se nedá řešit jinak než v rámci všeobecné sociální otázky. Kdo slibuje, že ji vytáhne ze začarovaného kruhu obecné bídý a že ji samostatně, nějak zázračně rozřeší, mluví jen tak pošetile do větru, anebo obelhává kdekoho — snad i sám sebe. Snad bychom se měli všichni nějak snažit, abychom pomohli. Ale taková charitativní pomoc, i když má mnoho pěkného do sebe, nemůže stačit. Mladý člověk nechce almužnu, která prodlužuje jeho utrpení. Chce pracovat a chce si vydělávat tak, jak se sluší na jeho vzdělání. Chce lidsky žít a sloužit životu jako lékař, právník, inženýr, jako učitel a vychovatel mládeže nebo jako umělec atd.

Nemáme moci, abychom naráz přetvořili ten sociální řád, který se rychlými kroky mění ve skutečný zlořád — a ve kterém si dosud neuvěřitelně mnoho lidí teple libuje. Křečovitě si drží na očích poutově růžové brýle mámení a uši si zacpávají bavlnkou vlastního blahobytu — tak nejistého a křehkého.

Nemohu si pomoci. Omezím se na to, co kolem sebe vidím, co jsem prožil a dále prožívám. Obrátím se na pole právnictví a uvedu hned na začátku jedinou věc na svůj prospěch. Nedovedu se tvářit otcovsky, a zároveň tyransky hlásat starou mstivou zásadu: trpěl jsem, tedy trpte zrovna tak. Naopak — právě, že dobře znám drsný rub života, chtěl bych, abyste byli ušetřeni nejhorších bolestí a zklamání. Je to nějak možno?

Snad mě obviníte z nemístného idealismu, řeknu-li, že člověk rád snese těžkou práci, strádání i hlad, dělá-li něco radostného, sobě drahého, nač je dobře pomyslit —

jako na útočiště, jako na místo vnitřního uklidnění ze svízeli a zmatků života. Kolik velikých a slavných věcí se vytvořilo za skutečně přetěžkých poměrů. Bolest je někdy vzácnou spolupracovnicí a žene myšlenky do hloubky. Bez ní snad nevznikne nic nevšedního. Ale směšné by bylo, zakládat na tom naději v tvořivou sílu inteligence. O bolest se svět postará v hojnosti, i když nebude hmotného, tělesného nedostatku.

Ale opusťme oblast ideálních hodnot a zamysleme se nad opačnou stránkou věcí. Nikdo nemůže pochybovat o pravdivosti staré psychologické zkušenosti: desateronásobná je bída člověka, který ji trpí pro věc cizí a nenáviděnou, které se hrozí jako moru. Kde má čerpat útěchu? Kam se má utéci, když se jeho zevní život stává nesnesitelným?

Tahle myšlenka se mi vtírá, kdykoli pomyslím na osud naší právnické mládeže. Snad žádná vysoká škola není tak zamořena přívalem posluchačů, kteří nemají nejmenšího vnitřního vztahu k vědnímu oboru, jemuž se pro život zasvětili. Co chtějí na universitě? Odpověď je pro nás žalostná: chtějí dosíci dokumentů, jež by jim pomohly k dobře placenému místu. Pro tento účel se podrobují práci, kterou nenávidí, a zkouškám, kterých se hrozí. Nemohu vám vylíčit, jakou radost mi působí, setkám-li se na fakultě s mladými lidmi, kteří se zájmem a s upřímným uspokojením sledují práci universitní, se kterými se znám, když přicházejí ke zkoušce, a s nimiž mohu při této nepřilíš vábné příležitosti mluvit jako s kolegy, jako s přáteli, spolupracovníky vědními společným zájmem a společnou touhou po vědeckém poznání.

Rozumí se, že má po maturitě málokdo jasný obraz o tom, co obsahuje ten či onen vědní obor na universitě. Představy o tom jsou jistě mlhavé a často se dostávají rozčarování. Ale v nadání člověka se přece jen cítí povšechný směr nebo sklon, snad přímo duševní gravitace. Někdo tíhne k poznávání přírody nebo dějin, k technice nebo k umění, k filosofii nebo k poznávání skutečností a řádů, jež vládou kolektivnímu životu. Tak jako v dobrém stroji zapadají do sebe články ozubených kol bez nárazů a bez hluku — tak začnou zapadat do složitého stroje paměti a myšlení nauky správně zvoleného vědního oboru. Na nás jest ovšem, abychom dovedli zájem vzbudit a zachovat, abychom dovedli ukázat vnitřní krásu látky, kterou lačným a napiatým myslím posluchačů sdělujeme, abychom uchránili mladého člověka zklamání a rozčarování.

Nemyslete si, že je některý vědní obor zásadně a svou podstatou nudný a všední, a jak se říkává, skoro moderním slovem — otravný. To je osudný omyl, který bohužel zatěžuje i nejednoho učitele, ať na tom či na onom stupni školské hierarchie. Jakmile si učitel myslí, že je některá otázka v podstatě otravná, a že se musí vecpat do duše mladého člověka jako nutné zlo a hořký lék — udělal by lépe, kdyby svěřil výklad někomu jinému. To je doznání pedagogické neschopnosti. Doplní-li se taková prázdnota nebo omezenost přísností a zlostnou krutostí, vzniká ten kasárenský duch, disciplinární mrzutost, byrokratické kantorství pro zlost a pro posměch. Takový mrzutou přímo probouzí v posluchači snahu, napálit nějak kantora, přeskočit kalnou louží školy, a honem se dostat na druhý břeh. Divíte se mu? Já ne. — Protože vím, jak je těžká práce bez radosti. Ale za to nemůže věda odpovídat. Každý pohled na život je zajímavý, ať se díváte, odkud chcete. A kaž-

dá věda je takový soustředivý pohled — systematický obraz světa a života, vybudovaný staletou prací vynikajících, hluboce vzdělaných lidí. Každá má svou velkolepou vnitřní stavbu, svou myšlenkovou architekturu, která může zaujmout, máš-li trochu pochopení a zájmu. Jen lidé dovedou být nudní pro nedostatek ducha a pro vnitřní chudobu a prázdnotu; hlavně když sami nemají vřelého vztahu k věci, kterou vykládají. Moudrost vstupuje do duše branou krásy. Estetická stránka se nesmí zanedbat, nudnost a zmatenost se nesmí vychvalovat jako trvalý a podstatný přívlastek skutečné vědy. Někdo se podobá sepii: kalí vodu kolem sebe, aby nebylo vidět, jak je ubohý. Kdo jasně myslí, jasně mluví a píše. Jednoduchost je pečeť pravdy — a skutečná krása se nebojí světla. Přijde-li žáček, žák nebo posluchač na takovou sepii na začátku své životní dráhy, je to jeho osudové neštěstí.

Proto při reformách školních řádů není možno pustit se zřetele, že konec konců osobnost učitele jest a pro vždy zůstane skutečností naprosto rozhodující. Reforma jen musí usilovat, aby učební systém nebyl zabíjácem myšlenky a učitelského umění. Reforma má osvobodovat tvořivé síly v učiteli a v žáku. Je to jako zahradnická práce, která musí půdu připravit, od plevele očistit a zkypřit, aby vzácná rostlina mohla růst. Ale tvořivá síla je věc vnitřní, autonomní, vyvíjející se svou vlastní zákonitostí a nedá se vytvořit suchou reglementací. Proto schvaluji úsilí, aby se odstranily nesmyslnosti učebních soustav, ale nekladu je na první místo. Škola není úřad. Je mnohem citlivější, jemnější organismus. Ke kováři mám svrchovanou úctu, když vidím, jak sílu spojuje s důmyslem při své práci. Není to výraz pohrdání, když řeknu, že nemůže svým náradím spravít moje kapesní hodinky. Ten tísnivý dojem někdy mám, když vidím, jak si někteří lidé kasají rukávy, aby se dali do díla reformy studií, a jak se při tom tváří učeně a mračně — příliš nepochybně.

Na právnické fakultě je především třeba, abychom dostali posluchače do oblasti svého vlivu. Jak má působit učitelova vědecká a lidská osobnost na posluchače, když tisíce mladých lidí, zapsaných na fakultě, za čtyři léta nepoznají svého učitele. Sedí někde daleko od sídla university a doma se učí zpaměti věci, kterým nerozumí a které upřímně nenávidí pro jich zdánlivou nesmyslnost a marnost. Vědí jen, že se to z neznámých důvodů při zkoušce musí takhle říkat. Cpou to do sebe jako drtiny a sádru, mají duševní koliku s nevyčlepnou poruchou trávení, a zkouška se podobá spasitelnému zvracení, po němž zůstane jen bolestivý pocit prázdnoty. Ale tomu se může jen svatokrádežně říkat věda. Jak se zbavit toho strašného zla? První podmínka jest podle mého názoru to, aby nechodil ke zkouškám, kdo s námi nechce žít a pracovat. Mnozí by snad rádi přišli mezi nás, ale nemohou. To je otázka sociální, a nedá se řešit způsobem, který je pro posměch základním podmínkám vědecké práce.

Druhá otázka jest, jak zkoušky udělat snesitelnými. Nemluvím ani o dnešní skutečně nesmyslné soustavě, která nás nutí, abychom vlastně dvakrát zkoušeli tutéž látku, jednou při státní zkoušce a po druhé při rigorosu. Snad se při rigorosu zkouší o odstín jinak, než při státnici — ale to platí jen pro lepší druh posluchačů, se kterými se dá při zkoušce lidsky mluvit. Velká část přichází k rigorosu v takovém stavu, že hlubší a obsažnější rozhovor je takřka nemožný. Mít v hlavě půl páta tisíce stran textu a vyznat se v hromadě zákoníků — a

vědět, že propadnutí znamená, celou tu nakyslou polévku znova v sobě ohřívát až do nového termínu zkušební, to je skutečně strašná věc. Látka se množí, knihy tloustnou. Mozek je nakonec jako nasycený roztok, ve kterém se už nic nerozpouští. Anebo snad docela ztvrdne tak, že už dále nic nevnímá. Nastavené noci zeslabují a strach zatemňuje mysl. Špatný student sází všechno na jedinou kartu paměti — té zrádné a nespolehlivé mocnosti, která člověka opouští v rozhodné chvíli. A hlavně: těžko se pamatují věci, kterým člověk nerozumí a jichž smysl nechápe. Kam to může vést, než k jakési hazardní hře a k výsledku, že ta hromada naučených věcí je nastavena jako domek z karet a shroubí se třeba i při mechanickém otřesu? Nejednou jsem takovému nešťastníku řekl, že se mu to v hlavě všechno sesype, kdyby na cestě domů třeba zakopl na schodech. Někdo má zase plnou hlavu střepin a myšlenkových úlomků, které se melou jako v kaleidoskopu bez vnitřní souvislosti. Jaké je to vědění, když člověk neví, co vlastně k čemu patří a spustí nějakou tirádu, zpaměti nadřenu, bohužel na místě, kam to vůbec nepatří? Vidím jedinou cestu z téhle bídy: zkoušky se musí rozdělit na menší skupiny, ale zato se musí trvat na systematickém, pevně skloubeném vědění. Pravidlo se musí přizpůsobit průměru. Není možno, udělat mimořádná nadání měřítkem pro všechny. Jen špatný psycholog se diví, že výjimka není pravidlem.

Každá věda pozoruje život se svého rozhledného bodu. To platí také o právní vědě. Pozorujeme kolektivní život lidské masy s hlediska pevného vnitřního řádu. Každá naše poučka hledí na život sub specie societatis a její cena se musí soudit s hlediska společnosti a společného života velkých lidských zástupů. Styk života se zákonem je vlastně celý půvab našeho vědění. Při tom je celé právo jediná veliká soustava myšlenková, ve které vládne vnitřní zákonitost logická a systematická. Naším cílem nemůže být, aby právník v každé chvíli svého života věděl všechno, co stojí v našich knihách. Ale musíme dokázat společnou práci s posluchači, aby se naučili právnicky myslet. Co člověk okamžitě neví, musí si umět najít, a když to najde, musí tomu rozumět v souvislosti s celým svým právnickým vzděláním. Botanik se dívá jinak na rostlinu než jak se na ni dívám já — a já musím jinak rozumět paragrafu zákona než čte-li jej botanik. Právnicky myslet a právnicky se vyjadřovat o právních problémech — to je předmětem našeho studia. Nepomůže paměť sama o sobě, nepomůže ani tak zvaná výřečnost. Je třeba hlubšího chápání věcí a znalosti vnitřních souvislostí, kterých laik nemůže znát. Právnicka musíte poznat, i když mluví o politice nebo o věcech sociálních, i když prodává otázky filosofické. Ke všeobecnému vzdělání přidává ten zvláštní odstín, který se v něm vypěstil studiem vědy právní. Proto jsem také zásadně pro jednotnost právnických studií a pokládal bych za velikou chybu, kdyby se oddělil doktorát věd právních od doktorátu věd státních. Při tom snad není ani třeba podotknout, jak by se zhoršil zápas právníka o život a o hledání posice sociální, kdyby se předčasně a přes míru specialisoval. Specialisace se dostaví, jakmile právník zakotví v praktickém životě, sama sebou.

Ale myslím, že kdokoli trochu pozoroval právní život zblízka, kdokoli přišel do styku s právníky, kdo zavadil o činnost zákonodárnou nebo měl příležitost rozumně přečíst některý novější zákon — musí přijít k přesvěd-

čení, že ideálem právníka není ten, kdo dovedl ze svého mozku udělat rejdiště paragrafů a pro stromy nevidí les. Postrachem právního života jsou lidé papíroví a zaprášené kancelářské mumie.

Právník musí být znalcem života. Za krátkou dobu studii se takovým znalcem nemůže státi. Málo kdy zná z vlastní zkušenosti skutečnou tvář života, kdo právě odchází s diplomem z promoční síně. Ale musí se naučit, pozorovat život, vidět, co jiní lidé nevidí, všimnout si věcí, kolem kterých zástup slepě přechází. Otázky hospodářské, sociální a politické, všechno, co souvisí s kolektivním životem, musí budit jeho zájem. Ale k tomu patří také rozhled filosofický. To není jen nauka o zákonech lidského nebo právníckého myšlení a nauka o vědeckém poznání — třeba užítá na poznání právnícké. To je také zkoumání duševního života člověka a lidských zástupů, to je studium mravních řádů — a chtějte nebo nechtějte — i otevření pohledu na život s hlediska účelu a smyslu toho, co se kolem nás a v nás děje. I proti tomu mizernému, přizemnímu chápání života je třeba bojovat, dokud je člověk mlád, aby se pocit prázdnoty a malicherné zahořklosti nedostavil v době, kdy už je těžko hledat lék. V právníku vypěstit člověka v pravém a hlubokém smyslu slova — to přece není malý úkol. Nenajde se to ani v sebetlustší suché učebnici. V posluchači se musí pěstít i porozumění pro literaturu. Nikdo nezměří nesmírný poklad poznání, jaký jest uložen v dílech slovesného umění. Ale nikdo nezváží ani nesmírný výchovný smysl ostatních oborů umění. Dát posluchači příležitost a čas, aby i na tomto poli podle svého nadání pronikl do hloubky a šíře, řídit jeho četbu, probouzet jeho zájem — i to je naším úkolem, chceme-li, aby z posluchačů vycházeli lidé opravdu kulturní a ne úzkoprsí umínenci, nenávidící všechno nové a veliké, co není v lejtrech a v úředních spisech. Nenávistný poměr člověka k člověku, opovržení k tomu, kdo má odlišný názor vědecký nebo politický, neschopnost vmyslet se do cizího světa myšlenkového, farizejství a malichernost jsou následkem omezenosti. Odbornictví a omezenost se bohužel nevyklučují. Boj proti tomu musí začít v mládí člověka. Principiis obsta — praví stará moudrá věta...

Vzdělaný a moudrý právník se osvědčí všude, ať ho osud postaví kam bude chtít. Nemusí se bát ani změny sociálních řádů, protože na světě není a nikdy nebude sociální útvar bez práva a bez znalců práva. Boj proti právníkům a proti právnictví má na mysli jen určitý typ odborníků; patrně takový, který se nám protíví stejně jako ostatním lidem. Na nás jest, aby se průměr našich odchovanců přiblížil těm znamenitým zjevům v právnictví, které požívají všeobecné úcty a vážnosti, před kterými musí sklonit hlavu i odpůrce, naplněný předsudky a nedůvěrou.

Soustava studií má teoreticky i prakticky význam dalekosáhlý. Myslím, že praktickému hledisku stejně jako pedagogickému naprosto vyhovuje dnešní soustava studijní, kladouc napočátek studie historické. Kdo by zajisté chtěl poznat filosofii západní kultury, nemůže vynechat filosofii řeckou a nemůže vynechat ani světový názor, vytvořený křesťanstvím. Kdo by zde vynechal starověk a středověk, dostal by obraz kusý a pravděpodobně i nesmyslný. Ale právě tak nemůže vědecky pochopit náš vývoj právní, kdo by vynechal přínos antiky a středověku. V prvním oddíle studií musí právník poznati dějiny práva i celkový pohled na dnešní právo v hlavních, hrubých obrysech. Ale to je jen uve-

dení do studia práv. Vedle toho zde také filosofie práva musí projít svým úvodem historickým. Není možno, začít poslední novinkou a zanedbat myšlenkové dílo tisíciletí. Vstupní oddíl studií zakončí rigorosní zkoušky z dějin práva římského a církevního — a pak z právní germanistiky, slavistiky a z dějin práva českého. Z dějin filosofie práva a z úvodu do studia práv by stačily zkoušky prospěchové. Položit historická studia nakonec pokládám za věc násilnou a pro vstup do praktického života velmi škodlivou. Na universitě se nedělá věda pro vědu, ale věda pro život. Studie musí vyústit do života a ne do historie. Nemůžeme se přece ze samé vědy a učenosti docela odtrhnout od země a poletovat v oblacích. U středoškolských profesorů jsem někdy pozoroval podivnou víru, že žák vstupující na př. do sedmé třídy, ví všechno, co se naučil za minulých šest let. Nutným rubem studia je však zapomínání — a je to vlastně štěstí. Kde by člověk skončil, kdyby si všechno pamatoval? Ale kdo vstupuje do praxe k soudu, k advokacii, do úřadu finančního nebo správního, má sotva zájem na tom, aby mu na krajíčku paměti seděla zrovna antika se středověkem...

Potřeba současného obsáhnutí vede k myšlence, aby v druhém studijním oddíle byly promísleny soustava věd právních a soustava věd státních tak, aby občanské právo a politická ekonomie, trestní a ústavní, procesní a správní, obchodní a finanční, filosofie a statistika a právo mezinárodní šly vedle sebe. Ale rigorosa se musí rozdělit a seskupit v menší celky podle vnitřního příbuzenství. Sociologie jako samostatný vědní obor patří na fakultu filosofickou. Každý sociolog by za to měl projít aspoň školou právní teorie, jak je zastoupena v prvním oddíle právnických studií — a žádný výklad právnícké látky by neměl zanedbat ani metodologickou ani sociologickou stránku věci. Všechno u nás spočívá na logické soustavnosti, ale všechno se vyvíjí sub specie societatis. Každá jednostrannost je na škodu. Kostlivec je šeredná věc. Ale jak by vypadalo nejkrásnější lidské tělo, kdyby se v něm nějak rozplynuly a ztratily kosti? Kostrou kolektiva je právo...

Hned na počátku jsem řekl, že na universitě jako vůbec v povolání učitelském všechno se buduje a všechno ztroskotává na osobnosti učitele. Otázka svědomí a nedozírné odpovědnosti jest volba vědeckých pracovníků. Kdo je zanícen pro svůj vědní obor, nepotřebuje úředního tlaku k tomu, aby pracoval. Nemůže prostě bez vědecké práce žít. Kdo takového zasvěcení nemá, nebude nikdy a ničím donucen k práci skutečně vědecké. A hodnota vědecké práce se nedá vážit na decimálce. Také jsou přednášky, které dovedou přímo vyklidit posluchárny, a jiné, jež dovedou podnítit a nadchnout, na které se nezapomíná. Ale nade vše jsou chvíle intimní spolupráce posluchače s učitelem v seminářích a cvičeních. Účast na nich musí být nejen právem, ale i povinností posluchačů. Jinak se všechno promění v duchamornou kantorskou byrokracii na jedné straně a v bezduché přecpávání paměti na straně druhé. Pomyslete si: jak to všechno vtěsnáte do pouhých čtyř let? Skutečně — máte pravdu. Ale pomoc se nezjedná ožebračením látky na výtahy a kompendia. Prodloužení aspoň o jeden semestr je věc neodvratná.

Uprostřed zuřícího rukopisného boje napsal Otakar Hostinský památná slova: „Nesmí se říci, že české kruhy vědecké dají se zastrašiti a k mlčení odsouditi žurnalistickým vetem, a že zejména učitelé na vysokých

školách českých klidně pohlížejí na omezování oné svobody badání a učení, bez níž universita přestává býti universitou a věda vědou.“ Hlásím se k tomuto vyznání víry bez všech výhrad. Vztahuji to nejen na otázku vědecké práce a učitelské činnosti, ale i na otázku doplňování učitelských sborů. Nepřítelem vysokých škol je nejen ten, kdo na svobodu vědecké práce sahá, ale i ten, kdo si svobody neváží, uvádí ji v obecnou nevážnost a přivolává zevní zasahování. Politické poměry se mění, ale vědecká práce má trvat jako pevný tábor duchovního pokroku. Lékaři mají správné heslo, že je-li člověk nemocen, je třeba léčiti jej, ne však zabíjet. To musí být také naším stanoviskem k samosprávě vysokých škol. Reforma může moudře zasáhnout k ozdravení, ale nesmí zabít to, co je na svobodě vysokých škol dobrého. Nevíme, komu bychom nepromyšleným činem posloužili dnes nebo zítra.

Ale vraťme se k studentu. V jeho školení má býti pokračovatelem právní praxe. Praktikové musí býti našimi spolupracovníky. Nesmyslný je požadavek, aby mladý člověk, který s diplomem v ruce opouští promoční síň — nebo dokonce, který po dvouleté vojenské službě odložil stejnokroj důstojníka, věděl to, co ví ten či onen praktický právník, vyškolený dlouholetou praxí. Zaměstnavatel v mladém právníku musí vidět kolegu, musí mu býti také učitelem a rádcem. Právnícky myslet se naučil na universitě — ale rozhlíží se po skutečném životě a rozpomíná se, znovu se vyvíjí, když začíná užívat svého školení, aby sloužil lidem a státu. Vztít člověku radost ze života a chuť k práci, je snadná věc. Těžší je povzbudit, podnítit, zachránit od nebezpečí počáteční deprese. Šťastný člověk, který v zaměstnavateli najde učitele a mistra — nešťastný, kdo na samém počátku zakusí, co to je neradostná práce a podlomení sebedůvěry. To jsou hříchy bez trestu, hříchy, které volají jen k té skryté instanci, které od pradávna říkají — svědomí.

Universita vychovává i vědecké pracovníky. Ale vědecké nadání je věc výjimečná. Vědecká schopnost je vzácný dar a nedá se naučit. Universita může a má jen hledat osobnosti tvůrčí, dát jim možnost vývoje, ukázat cestu. Ale nebude nikdy líhní, kde by se vypěstily vědecké talenty hromadně jako obecný, průměrný zjev. Nesmí pěstít zdání vědeckosti a marnivé sebevědomí vyškolené prostředností. Ani člověk neúporné píce, který přečetl hory knih — nemusí býti talent. Pedanterie knihomolů nemůže nahradit nedostatek ducha. Doktorát medicíny není dokladem o způsobilosti k samostatné, tvořící práci vědecké. Nemůže tím být ani doktorát práv. Může být jen dokladem o úspěšném dovršení vědeckého školení. Proto by stačilo dosažení doktorátu pro každou službu právníckou a státní zkoušky by se mohly bez nebezpečí odstranit. Ale nakonec ještě jedna zlá otázka:

Zástupy nezaměstnaných! To je němý výkřik bolesti a protestu, to je odsouzení sociálních řádů, jež dovedou vyrábět a nedovedou rozdělovat. Věřím, že přijde doba, kdy budou lidé hledět na nás a na náš sociální pořádek jako na dobu temna, kdy se všecken důmysl soustřeďoval na přípravu obecné zkázy, kdy člověk při všem vědění a při nadlidské práci nedovedl darů přírody a ducha použít k odstranění společného nepřítele — bídy, která je popřením a zneuctěním nejvyšších hodnot lidskosti. Nová doba se nezrodí ze vzájemného zabíjení, ale z tvůrčí myšlenky — nezrodí se ze vzájemné nenávisi, nýbrž z lidské a mezinárodní solidarity.

dopisy

K Borinovu článku o sovětském zemědělství

Vážení přátelé, četli jsme v „Přítomnosti“ Borinův článek o sovětském zemědělství. Měli bychom sice ve smyslu poslání naší spolkové organizace reagovat na tento článek v celé jeho šíři a požádati Vás i denní tisk o poskytnutí místa k opovědi, ale spokojujeme se reakcí na jednu okolnost, jež je v bezprostřední souvislosti s naší spolkovou organizací.

Náš Svaz přátel SSSR organizuje a vysílá do SSSR dělnické delegace. Vyslal takovou delegaci i v měsíci březnu t. r. u příležitosti Mezinárodního dne žen v Moskvě. Borin zmiňuje se ve svém článku, že mluvil s našimi delegátkami ve vlaku při zpáteční cestě z SSSR a uvádí se zřejmou jedovatostí, že delegátky byly na kolchozu Michajlovská svoboda — právě tak jako on v roce 1934 a dr. Stern v roce 1935. Každému čtenáři, který by uvěřil pravdivosti Borinova tvrzení, bylo by zřejmým, že v SSSR ukazují návštěvníkům i delegátům stále tytéž továrny a kolchozy, které nikterak nejsou sovětským standardem a průměrem, a které jsou vzorkovými závody a kolchozy, určitým druhem potěmkinských vesnic, určených pro návštěvníky a delegáty.

Známe dobře SSSR. Předseda Svazu dr. Vrbenský i podepsaný generální sekretář Svazu viděl více sovětských kolchozů než redaktor Borin. Víme také, že zvláště dělnické delegace mají naprostou volnost vybrati si kolchoz, který chtějí shlédnouti a že této volnosti plně využívají. Viděli jsme na příklad letos v březnu i loni v listopadu nejen dobré kolchozy, ale i špatné kolchozy. Vybrali jsme si svobodně na mapě kterýkoli z padasáti kolchozů okrsku a byli jsme na místo dovezeni autokarem. Toto je skutečnost notoricky známá všem delegátům.

Připouštíme, že toto naše tvrzení nemusí redakci „Přítomnosti“ stačiti. Učinili jsme tedy ještě něco jiného. Rozeslali jsme oběžník všem dvacetidvěma březnovým delegátkám, citovali jsme příslušnou pasáž článku Borinova a prosili jsme je o sdělení, zda s Borinem mluvily a na kterém kolchozu v SSSR byly. Před námi leží dnes již většina odpovědí delegátek a tyto jsou redakci „Přítomnosti“ v originálech kdykoli k nahlédnutí. Všecky delegátky konstatují jednomyslně:

1. Borin nemluví pravdu, tvrdí-li, že jsme s ním ve vlaku mluvily. Jely jsme z Leningradu (nikoli z Moskvy) do Něgoreloje s českým vedoucím delegace a s českou překladatelkou — s žádným jiným Čechem. Při cestě přes Polsko nesetkaly jsme se ve vlaku se žádným Čechoslovákem. Při cestě z Bohumína jely jsme v samostatném vagoně a mimo vzájemného hovoru mezi sebou jsme s nikým cizím nemluvily, již z toho důvodu, že se nikdo cizí do naší společnosti ani během cesty přes Československo nedostal.

2. Borin nemluví pravdu, tvrdí-li, že jsme byly na kolchozu Michajlovská svoboda. Konstatujeme, že jsme dne 20. března 1936 navštívili kolchoz Kaganovič ve vsi Gorenka, asi 20 kilometrů od Kijeja a dne 24. března 1936 německý kolchoz Chatajevič, asi jeden a půl hodiny cesty autobusem ze Žaporoží. Z obou těchto kolchozů máme podrobné zápisy, fotografie a podpisy vedoucích funkcionářů kolchozů. Kolchoz Mi-

chajlovská svoboda jsme vůbec neviděly a nevíme, kde jest.

Toto nám sdělují delegátky. Ověřují sdělení svým podpisem a jsou ochotny ku společnému prohlášení delegace, které by v denním tisku odhalilo Borina. Jsou ochotny předložit i všechny ostatní doklady — fotografie, záznamy, podpisy atd.

Nemíníme naprosto vésti polemiku s redakcí „Přítomnosti“ v denním tisku. Redakce „Přítomnosti“ nemohla si jednak ověřiti důvody Borinovy a jednala v dobré víře v jejich pravdivost — a „Přítomnost“ není za druhé orgánem, který by soustavně vystupoval nepřátelsky proti Sovětskému svazu a jehož způsob psaní o Sovětském svazu zasluhoval by veřejného odsouzení. I když nesouhlasíme s celou řadou článků „Přítomnosti“ o Sovětském svazu, nemyslíme, že by byly nesené duchem zavilého nepřátelství. Jsou naopak často v odporu ku pravdě snahou po objektivní kritice. Ve smyslu této snahy žádáme redakci „Přítomnosti“, aby loyálně a vhodnou formou informovala čtenářskou obec svého listu o výsledcích našeho šetření a aby uvnitř redakce učinila nutná opatření, která vyplývají z prokázané nepravdivosti tvrzení Borinových.

Zdravíme Vás přátelsky:

Svaz přátel SSSR v Československu

Ing. Kořátko,
gen. sekretář

Dr. B. Vrbenský,
předseda Svazu

Korupční případ

Pane redaktore,

stěžujete si v Přítomnosti, že účinný odpor novinářův proti všelijakému veřejnému neřádku, zejména proti korupci, se láme o nedostatek konkrétních případů, které lze prokázat soudně.

Nuže, zde máte jeden:

V Nemocenské pojišťovně soukromých úředníků v Praze byl dosazen za ředitele tajemník Jednoty soukromých úředníků František Kislinger. Tento pán byl veřejně nařčen, že jako člen správního orgánu pojišťovny přijal z neznámých pramenů na neznámé účely 50.000 Kč. Na členské schůzi Jednoty soukromých úředníků ve Slaném přiznal, že tyto peníze dostal, bránil se jen tím, že byly určeny pro organizační účely. Tyto peníze však nebyly vykázaný nikdy ve jmění organizace, nýbrž uloženy na fingované jméno u menšího peněžního ústavu a vráceny, když věc byla prozrazena. Podle několikeroho svědectví, vydaného před soudem, jde o peníze vyplacené jako odměna stavitelské firmy při stavbě léčebného domu pojišťovny v Trenčianských Teplicích. Původně bylo vyjednáno 100.000 Kč. Dále bylo vydáno před soudem svědectví, že se F. Kislinger pokusil svést úředníka pojišťovny k podobnému úplatku, když se projektovala stavba léčebného domu v Karlových Varech.

O případu ví celá správa pojišťovny, v níž zasedají zástupci odborových organizací zaměstnaneckých i zaměstnavatelských, ví o něm zástupce dozorcího úřadu, Všeobecný pensijní ústav, dohlédací ministerstvo, snad i všechny politické strany. Ale přes to F. Kislinger úřaduje dál, dostává plat větší, než má ministr republiky, má zajištěno po 15 letech služby v pojišťovně plnou pensí, auto pojišťovny k dispozici.

Jak má věřit prostý občan, že je vůle potíratí nepěchy často dovedně zastírané, jestliže věc tak obecně známá zůstává bez povšimnutí?

V dokonalé úctě

Miloš Mráz.

Jemný a vkusný dopisní papír je spolehlivým průkazem dobrého taktu a vybrané zdvořilosti. Pečujeme stále o to, abychom svým váženým zákazníkům posloužili papíry jakostně nejlepšími a decentně moderními. Zvolte si dopisní papír svého osobního vkusu z našeho obsáhlého vynikajícího výběru.

KAREL KELLNER, PRAHA, Václavské náměstí 61 – Dlouhá třída 17

